

Hikmet Yurdu, Yıl: 3, C:3, S: 6, Temmuz-Aralık 2010, ss. 49 - 87

İslâm'da Selâm Ve Selâmlaşma Olgusu

Doç. Dr. Abdurrahman KASAPOĞLU

İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

akasapoglu@inonu.edu.tr

Özet

İslâm'da iletişime vesile olan emir ve tavsiyeler arasında selâmlaşmanın önemli bir yeri vardır. Birbirleriyle karşılaştıkları zaman Müslümanların selâmlaşmaları, onlardan alışkanlık haline getirmeleri istenen davranışlardandır. Selâmlaşmanın da aralarında yer aldığı ahlâk ve âdâba ilişkin emirler dinin temel kaynaklarında önemli bir yer işgal eder. Kur'an'da, "selam verme", önemli muaşeret ve nezâket kuralları arasında sayılır.

Anahtar Kelimeler: Selam, toplum, barış, insan ilişkileri.

The Fact Of Greeting And Salutation In Islam

Abstract

Salutation has a significant place among the commands and advices which give rise to communication in Islam. Greeting each other when they meet is one of the behaviours muslims are required and demanded to practice habitually. The commands about morality and good manners among which greeting is one occupy an important place in fundamental resources of Islam. "Greeting", according to Quran, is one of the important social and politeness rules.

Key words: Greeting, society, peace, human relations.

Giriş

Sosyal olgunluk işareti olan selâm insana özgü, insan olmanın gereği erdemli bir davranış biçimidir. Nezaketin ilk ve önemli kuralıdır. Selam vermek, topluma karşı en başta gelen görevlerdendir.

İnsanın ruh ve beden sağlığına, toplumsal ilişkilerde dengeye büyük önem veren İslâm dini, bireyin ve toplumun her yönden sağlıklı yaşamını temin için birtakım ahlâk ilkeleri koymuş, müntesiplerine bu kurallardan gaflet etmemelerini, bu kuralları bilinç halinde tutmalarını ve yaşamalarını tavsiye etmiştir. İslâm dini terbiye ve nezaketin kurallarını belirlemiş, terbiye ve adab-ı muaşeretini insanlığa öğretmiştir. İslâm'ın kural haline getirdiği erdemli davranışlardan birisi de selâmlaşmadır. Se-

lâmlaşmak yani, güler yüzle karşıladığımız insanlara sağlık ve esenlik dileğimizi, “Allah sizi her türlü kaza ve beladan korusun” diyerek ifade etmek, onların da daha güzel bir karşılıkla mukabelede bulunmaları İslâm dininin gereklerinden, din kardeşliğinin icaplarından birisidir. Mü’minler birbirlerinin kardeşleri oldukları için, karşılaştıklarında –söze başlamadan önce- selamlaşmaları ve böylece tanışıklık sağlamaları dinî açıdan hem bir hak hem de bir görevdir. Selam müminin mü’min üzerindeki hakkı olmasının yanında, bir mü’minin kişiliğinin temel özelliklerinden birisidir. Zira Müslümanlar karşılaştıklarında ya da ayrılırlarken selamlaşırlar.¹

İnsanlarla karşılaştığında selamlaşmayı bir alışkanlık haline getiren bir müslümanın ilâhî bir terbiye altında olduğu söylenebilir.² Müslümanlar arasında “selamlaşma”nın İslâmî bir müessese olduğu fikri çok erken olarak yayılmıştır.³ Kur’an’ın nüzûlü, Hz. Peygamberin sözlü ve fiilî teşvikleri sayesinde Müslümanlar arasında derhal benimsenmiş ve kabul görmüştür.

İslâm’da iletişime vesile olan emir ve tavsiyeler arasında selamlaşma da vardır. Birbirleriyle karşılaştıkları zaman Müslümanların selamlaşmaları, onlardan alışkanlık haline getirmeleri istenen davranışlardır. Burada özellikle önerilen selamlaşma biçimi, “selâmun aleykum” ifadesinin kullanıldığı sözlü iletişim şeklidir. Selamlaşmanın da aralarında yer aldığı ahlâk ve âdâba ilişkin emirler dinin temel kaynaklarında önemli bir yer işgal eder. Kur’an’da “selam verme”, önemli muaşeret ve nezâket kuralları arasında sayılır. İslâm ahlâkçıları toplum halinde yaşa-

¹ Ebû Hâmid Muhammed el-Gazâlî, *İhyâu Ulûmi’-d-Dîn*, Çev. Ahmed Serdaroğlu, Bedir Yayınevi, İstanbul, 1973, II/504; M. Yaşar Kandemir, *Örneklerle İslâm Ahlâkı*, Nesil Yayınları, İstanbul, 1993, s. 302; İsmail Hakkı Uca, *İslâm’da Yaşayış Esasları*, Can Kitabevi, Konya, 1977, s. 230; Ali İbn Emrullah, Muhammed Hâdimî, *İslâm Ahlâkı*, Hakikat Kitabevi, İstanbul, 1996, s. 317; Sofuzade Seyyid Hasan Hulûsi, *Mecmâ’ul Âdâb*, Salah Bilici Kitabevi, İstanbul, 1975, s. 309; Şinasi Gündüz, *Din ve İnanç Sözlüğü*, Vadi Yayınları, Ankara, 1998, s. 336; Naim Erdoğan, *Sönmeyen Nur: İslâm*, Salah Bilici Kitabevi, İstanbul, 1970, s. 132.

² M. Zeki Duman, “Asr-ı Saadet’te Âdâb-ı Muaşeret”, Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadet’te İslâm, Editör: Vecdi Akyüz, Beyan Yayınları, İstanbul, 1995, V/314.

³ C. Van Arendonk, “Selâm” Mad., İslâm Ansiklopedisi, M. E. B., X/330.

yan bireylerin birbirlerine karşı vazifelerini sıralarlarken, selamlaşmaya en başta yer verirler.⁴

Selamlaşma Kur'an'da sadece müslümanlar arasındaki bir muâşeret kuralı olarak yer almaz. Bunun yanında Müslüman olmayan kimseler arasındaki ilişkilerde bir tür "selam" olgusundan, melek insan arasındaki selamlaşmadan, cennette gerçekleşecek selamlaşmadan, bir kimseye gıyabında "selam olsun" denilmek suretiyle yapılan övgüden bahseden âyetler de vardır. Araştırmamızda bu âyetleri Kur'an bütünlüğü içerisinde inceleyeceğiz. Muâşeret kuralı olarak selamlaşmayı konu edinen Hz. Peygamberin bazı hadislerini değerlendireceğiz. Konuyla ilgili âyet ve hadisleri değerlendirmeye geçmeden önce, ahlâk, muâşeret ve insan ilişkilerini konu edinen kaynakların selamlaşma konusunda aktardıkları verileri ele alacağız. Böylece insan ilişkilerinde selamlaşmaya duyulan ihtiyacı, selamlaşmanın bireysel ve toplumsal kazanımlarını ortaya koymaya çalışacağız.

A. Selamlaşmanın Psiko-Sosyal Fonksiyonları

İçinde yaşadığımız dünyada başka insanlarla karşılaşmadan yürümek mümkün değildir. İnsan olarak tek başına yaşayamayız, toplum halinde ve çevremizde birtakım insanlarla birlikte yaşamak durumundayız. Çevremizdeki insanlarla ilişki kurarken belli noktalara dikkat etmek gerekir. İlişkiler dünyası içerisinde birbirleriyle karşılaşan insanlar bazı küçük ayrıntılara büyük önem verirler. "Günaydın", "hoşça kalın" gibi sözlerden büyük memnuniyet duyarlar. Bu yüzden karşılaştığımız insanlarla selamlaşmak, özellikle tanıdığımız birisiyse, beklemeden selam

⁴ Muhammed Abdullah Draz, *Kur'an Ahlâkı*, Çev. Ünver Günay, Emrullah Hatipoğlu, İz Yayıncılık, İstanbul, 1993, s. 407-408; Ali Türkmen, *İslâm İletişim Hukuku*, Erol Ofset, Samsun, 1996, s. 237; Muntasır Mîr, *Kur'ânî Terimler ve Kavramlar Sözlüğü*, Çev. Murat Çiftkaya, İnkilâb Yayınları, İstanbul, 1996, s. 171; Muhammed Hamidullah, *İslâm'a Giriş*, I. I. F. S. O., 1971, s. 182; Nevzat Ayasbeyoğlu, *İslâmiyetin Eğitimimize Getirdiği Değerler ve Kur'an-ı Kerim'in Eğitim ile İlgili Âyetlerinin Tahlili*, M. E. B., İstanbul, 1991, s. 105, 108; Hüsameddin Erdem, *Son Devir Osmanlı Düşüncesinde Ahlâk*, Sebat Ofset Matbaacılık, Konya, 1996, s. 217; Mustafa Tavukçuoğlu, Hüsamettin Erdem, *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi: Eğitim Fakülteleri İçin*, Mikro Yayınları, Ankara, 2002, s. 216; Yusuf Ziya Yörükân, *Müslümanlık ve Kur'an-ı Kerim'den Âyetlerle İslâm Esasları*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1998, s. 225; Osman Pazarlı, *İslâm'da Ahlâk*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1980, s. 271.

vermek yerinde bir davranış olur. Birbirine yaklaşan ve iyi ilişkiler kurmak isteyen insanlar arasındaki ilk temas selamlama şeklinde gerçekleşir. Karşılıklı olarak birbirlerinin kişisel alanları içerisine giren insanlar arasında tanışıklık varsa ya da başlayacaksa, bunun göstergesi selam almak / selam vermektir.⁵

Selamlama, uyumlu bir iletişim kurmak amacıyla gerçekleştirilen görüşmede açılış ve başlama evresini oluşturur. Selamlaşmaların amacının hem iletişimi sağlama hem de kesme olduğu de söylenir.⁶

Selamlaşma, toplumlar arasındaki ilişkilerde barışma ve yaklaşma işareti olarak ortaya çıkmıştır. Eskiden insanlar birbirine yaklaşıırken barışçı niyetlerini ortaya koymak için selamlama jestlerine ihtiyaç duymuşlardır.⁷ Selam veren kimse, güven telkin etmiş, kötülük ve fenalık yapmayacağına dair söz vermiştir. Bu yüzden selâm verenden korku duyulmaz. Eğer bir kimse selam verdikten sonra kötülük yapar ve zarar verirse verdiği sözden dönmüş, ikiyüzlülük yapmış olur. Selama muhatap olan kimse, karşı taraftan güven alır ve kendisine sadece iyilik geleceğini düşünür. Yine verilen selamı alan kimse, selam veren kimseye güven telkin etmiş olup bu telkinin gereğini yerine getirmek durumundadır.⁸

Bir bireye ya da topluluğa yapılacak ilk hitap selâmdır. Selâm vermek, "benden size zarar gelmez" demektir ki böylece güven ve sevgi havası oluşur. Yine selam, "size başkasından da zarar gelmesin" anlamında dilekte bulunmaktır. Bu duygu ve düşüncelerle söze başlamak insanlar arasında karşılıklı güven ve kalbî yakınlık oluşturur. Selamlaşma insanlar arasında kaynaşma ve karşılıklı sevgi beslemeye katkı sağlar. Selâm bir toplulukta tanışıklık vesilesidir, tanışma onunla başlar. Karşı-

⁵ Wolfgang Zielke, *Sözsüz Konuşma*, Çev. Esat Mermi, Say Sayınları, İstanbul, 1993, s. 45; Elizabeth Tierney, *Başarılı İletişimin 101 Yolu*, Çev. Zehra Savan, Alfa Yayınları, İstanbul, 2001, s. 102; Özcan Köknel, *İnsanı Anlamak*, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 1994, s. 60; Tefik Ercan, *Başarı Anahtarı*, Öğretmenler Matbaası, Ankara, 1967, s. 36-37.

⁶ Pierre Guiraud, *Göstergebilim*, Çev. Mehmet Yalçın, İmge Kitabevi, Ankara, 1994, s. 114; Nükhet Güz, *Etkili İletişim Terimleri*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 2002, s. 334.

⁷ Hilmi Ziya Ülken, *Sosyoloji Sözlüğü*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1969, s. 251; Zielke, *a.g.e.*, s. 45.

⁸ Yusuf Has Hacıp, *Kutadgu Bilig*, Haz., Yaşar Çağbayır, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 2005, s. 202-203; Hüseyin Atay, *Kur'an'a Göre İslâm'ın Temel Kuralları*, M. E. B., İstanbul, 1994, s. 60.

lıklı selam alıp vermek suretiyle insanlar, birbirilerini iyilik dilemiş, sevgi ve yakınlığın en iyi örneğini ortaya koymuş olurlar.⁹

Selam vermek, başkasının dostluk ve iyiliğini isteme belirtisi, sağlık, esenlik, rahmet ve bolluk temennisidir. Bu yüzden selamlama, sivil ve askerî topluluklarda karşılıklı sevgi, saygı, alçakgönüllülük, incelik, nezaket ve sempatinin sembolü olarak hemen hemen bütün ülkelerde yer almış geleneksel bir davranıştır. Bir nezâket ve görgü davranışı olan selamlaşma, saygı, sevgi, dostluk, bağlılık gibi duyguların, iyi niyet ve esenlik dileklerinin paylaşıldığı bir iletişim şeklidir. Bilhassa tanıdık kişilerin selamlaşmaları saygı ve sevgiye dayanır.¹⁰ Birisiyle beraberken, onun tanıdığı ve selamladığı bir kimseyi biz tanımasak bile selamlamalıyız.¹¹

Yaşadığımız ortamlarda karşılaştığımız kişilere selam vermek gülümsemek için bir fırsattır. Belki bu davranış, selam verdiğimiz kimseyle kurabileceğimiz dostluğa atılmış bir adım olabilir. Bu küçük sevgi alışverişinin ihmali, önemli bir görgü kuralının göz ardı edilmesi anlamına gelir.¹² İnsanlardan “selâm”ı esirgemek, bir anlamda iletişimi kesmek kibirlilik ve benzeri tutumların göstergesi kabul edilir. Örneğin bir kimse sabahleyin iş yerine geldiğinde iş arkadaşlarını selamlamalıdır. Eğer kimse- nin yüzüne bakmadan gidip masasına oturursa, çevresindekiler tarafından kendini beğenmiş biri olarak görülür ve pek sevilmez.¹³

İnsan ilişkilerinde olumlu şekilde ilişki kurabilmek için kullanılan sözcüklerin başında selamlama sözcükleri gelir. Selamlaşmak, insanlara önemli fırsatlar sunar. Hayal gücünü artırma, yaratıcı olma, eğlenme,

⁹ Mahir İz, *Din ve Cemiyet*, Kitabevi, İstanbul, 1990, s. 180-182; Mücteba Uğur, *İslâm Âdâbi*, Sönmez Neşriyat, İstanbul, 1971, s. 238; İbrahim Canan, *Hız. Peygamberin Sünnetinde Terbiye*, Tuğra Neşriyat, İstanbul, 1977, s. 158.

¹⁰ Alptekin Ulutürk, *Sosyal Davranış Kuralları ve Protokol*, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara, 2000, s. 330; Yalçın Yurtbay, *Nezaket ve Görgü Kuralları*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1991, s. 21; Mehmet Dikmen, *Huzurlu Yaşamak İçin 100 Altın Kural*, Sevgi Yayınları, İstanbul, 2002, s. 103; Fatma Yüncü, *Beşerî Münâbetler*, Yüncü Yayınları, Ankara, 1995, s. 15; Bekir Demir, *Peygamberimiz Efendimiz'in Çocuklara Davranışları*, Adım Yayıncılık, İstanbul, 1999, s. 168; Hasan Akay, *İslâmî Terimler Sözlüğü*, İşaret Yayınları, İstanbul, 1995, s. 416; Osman Pazarlı, *İslâm'da Ahlâk*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1980, s. 271.

¹¹ Hasan Haksan, *Çağdaş Görgü Sözlüğü*, Varlık Yayınları, İstanbul, 1967, s. 121.

¹² Yüksel Söylemez, *Görgüsüzlük Çağı*, ODTÜ Yayıncılık, Ankara, 2005, s. 46.

¹³ İbnu'l-Mukaffâ, *İslâm Siyâset Üslûbu*, Çev. Vecdi Akyüz, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2004, s. 60; Hasan Zafer Doğan, *İş Psikolojisi*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1986, I/154.

hem kendi moralini hem de başkasının moralini artırma gibi hususlar bu fırsatlardan bazılarıdır. Samimi bir selamlaşmanın ardından işe başlamak insana inanılmaz derece enerji verir.¹⁴

Selam, psikolojik tesirleri olan bir davranıştır, insanlar arası ilişkileri kuvvetlendirir, toplumda bireylerin birbirlerine güven duymalarını sağlar. Selam, barış, hoşgörü, dostluk, muhabbet, samimiyet, dayanışma, paylaşım ve kardeşçe yaklaşıma aracı olur, kötü düşüncelerden uzaklaşmaya, insanın öfkesini yenmesine vesile olur, endişe ve suizanları giderir, kalpte olumlu duyguların doğmasına aracılık eder, huzur ve mutluluk ortamı temin eder. Özellikle, Yaratıcı'nın adıyla verilen selam sayesinde, insanlar arasına menfi enerji giremez, karşılıklı müspet enerji oluşur. Mütebessim bir şekilde insanlara yaklaşmak, selam verilebilecek mesafeye gelindiğinde de selam vermek ilişkilerde iyi bir başlangıç sağlar, selam işlerin iyi yürümesi için ilk hareketi ve hızı temin eder. Selam, kalpleri ısıdıran, insanları birbirine sevdiren ucuz bir hediye gibidir, günün iyi başlamasının ve ilişkilerin olumu bir havada devam etmesinin sebebidir. Bir selam ile bir dost kazanmak mümkündür, selam sayesinde insanlar birbirlerine içlerini açabilirler.¹⁵

Beklemediği bir anda güler yüz ve selamlamayla karşılaşan kimse-lerde olumlu duygular ortaya çıkar. Konuyla ilgili gözlemlerini aktaran bir araştırmacı şu örneği verir:

Bazen devlet dairelerine, bankalara gittiğimde –orada çalışanlar hiç kafalarını kaldırmadan hizmet etmeye çalışırlar- “Günaydın hanımefendi” dediğimde, memurun kafasını kaldırıp acaba akrabalarından birisi mi geldi diye bana baktığına tanık olmuşumdur. Kendisinden istediğim

¹⁴ Hal Urban, *Olumlu Sözcükler Etkili Sonuçlar*, Çev. Bülent Akat, Elma Yayınevi, İstanbul, 2007, s. 24, 75.

¹⁵ Emine Yüter, *Ailede ve Toplumda Görgü ve Nezaket Kuralları*, Papatya Yayınları, İstanbul, 2003, s. 24; Ahmet Maranki, Elmas Maranki, *Kozmik Bilim ve Bilinçte Yaşam Enerjisi*, Mozaik Yayınları, İstanbul, 2006, s. 223; Cihan Yamakoğlu, *İnsan İlişkileri*, Ankara, 1996, s. 86-87; Hayrani Altıntaş, *İslâm Ahlâkı*, Akçağ Yayınları, Ankara, 1999, s. 302; Ömer Nasuhi Bilmen, *Yüksek İslâm Ahlâkı*, Timaş Yayınları, İstanbul, 2007, s. 131-132; Mustafa Öcal, “Selâm” Mad., Şâmil İslâm Ansiklopedisi, V/374; M. Zeki Duman, *Kur'an-ı Kerim'de Adâb-ı Muaşeret: Görgü Kuralları*, Tuğrâ Neşriyat, İstanbul, 1992, s. 319; Öznur Özdoğan, *Mutluluğu Seçiyorum*, Özdenöze Yayınları, Ankara, 2007, s. 62-63.

işi seve seve yaptığını ve hatta sıradaki diğer insanlara da aynı moralle hizmet etmeye devam ettiğini görmüşümdür.¹⁶

Selamlaşmak, dargınlık, kırgınlık, küskünlük gibi iletişimi kesintiye uğratan hallerden sıyrılarak insan ilişkilerini en üst düzeyde barışçıl surette sürdürebilmenin öncelikli çaresidir. Selamlaşmak, kin, nefret, düşmanlık gibi oluşumların önünde aktif bir engel meydana getirirken, sevecenlik, yakınlık, tanışma ve diyaloga kapı aralar, hoşgörü ortamını canlı tutar, kardeşlik, birlik ve beraberliği canlı tutar. Selamlaşmanın yaşandığı ortamlarda psikolojik soğukluğun ve gerginliğin varlığını uzun süre devam ettirmesi mümkün değildir. Çünkü selamlaşma insanlar üzerinde bir kalp huzuru ve sevgi yoğunlaşması türünden etkiler yapar.¹⁷

Din sosyolojisi, her dinin kendi içinde bağluları arasında dayanışmayı kuvvetlendirici ilkelere sahip olduğunu ileri sürer. İslâm dininde de selâm verme, insanları güler yüzlü karşılama, birlikte ibadet etme, sadaka verme gibi birincil ilişkilerin toplumsal dayanışmayı güçlendirici işleve sahip olduğu görülür.¹⁸

Genel olarak küçükler büyükleri, memur olanlar amirleri, kıdemsizler kıdemlileri, bir davetten ayrılanlar kalanları, yeni gelenler orada bulunanları, selamlarlar. Küçüğün büyüğü selamlaması saygının, büyüğün küçüğü selamlaması alçak gönüllülüğün, aynı konumda olanların selamlaşmaları incelik ve sevginin göstergesidir.

Muhatabın yüzüne bakmadan kaba bir sesle selam vermek, gerçek manada selamlama yapmak sayılmaz. Selam verirken muhataba yönelip gülümsemek, insan ilişkilerinde yansıtılan imajın etkinliğini artıran olumlu bir davranıştır. Güzel bir gülümsemeyle yapılan selamlama, insanların zihinlerinin birbiriyle buluşmasını sağlayabilen bir etkinliktir.¹⁹

¹⁶ Sıtkı Aslanhan, *Başarı ve Mutluluk İçin Hayata Gülümse*, Hayat Yayınları, İstanbul, 2006, s. 70.

¹⁷ Latif Erdoğan, *İman Ahlak Aksiyon*, Nesil Yayınları, İstanbul, 2007, s. 167-169; H. Emin Sert, *Kur'an'da İnsan Tipleri ve Davranışları*, Bilge Yayınları, İstanbul, 2003, s. 330-331.

¹⁸ Mustafa Arslan, "İslâm'ın İlk Döneminde Toplumsallaşma Olgusuna Sosyolojik Bir Bakış: Kardeşleştirme Örnek Olayı", *İslâmî Araştırmalar*, sayı: 3, 2005, s. 269.

¹⁹ Judi James, *Beden Dili*, Çev. Murat Sağlam, Alfa Basım Yayım, İstanbul, 1999, s. 45-46; Bob Burg, *Birlikte Kazanmak*, Çev. Selim Yeniçeri, Beyaz Yayınları, İstanbul, 1999, s. 79; İz., a.g.e., s. 184.

Tanımasak bile, insanlara gülümseyerek selam verdiğimizde, onların da tıpkı kendimiz gibi, sevdikleri, sevinçleri, sorunları, kaygıları olduğunu fark ederiz. Merhaba diyerek ilk adımı biz attığımızda karşımızdaki kimsenin ne kadar minnettar ve memnun kaldığına tanık oluruz. Selamda önce davranmak, hem tevazu göstermek hem de dostluk kapısını aralamak bakımından başkalarını geride bırakmak demektir. Selam her şeyden önce büyük bir erdemdir, selam vermede kim daha önce davranırsa bu erdemi o göstermiş olur.²⁰ Selam verene kibarca ve sevecen bir şekilde mukabele edilir.

Selamı karşılamak büyük önem taşır. Hiç tanımadığımız kimseler bile bize selam verdiklerinde selamı almazlık etmemeliyiz. Eğer verilen selam alınmazsa, en basitinden kalp kırılır, tartışma, husumet, soğukluk gibi kötülöklere yol açabilir.²¹

Selamlaşma, yetişme çağındaki çocuğa ilk kazandırılacak sosyal becerilerden birisidir. Karşımızdaki kişilerle ilişkiyi başlatmak için edinilmesi gereken temel becerilerden birisi konuşmayı başlatma becerisidir. Konuşmayı başlatma becerisinin ilk basamağında da selamlama davranışı yer alır. 6-15 yaşlarındaki çocuklara konuşmayı başlatma becerisi öğretilirken ilk aşamada karşısındaki kişiyi sözlü olarak selamlama, uygunsa el sıkma alışkanlığı kazandırılır.²²

B. Kur'an'da Selâm

Araştırmamızda öncelikle insanlar arası ilişkilerde selamlaşmanın rolü ve önemini vurgulayan âyetleri, bu âyetlerin vermek istedikleri mesajları anlamaya çalışacağız. Bunun yanında, insan suretindeki meleklerin bir insana / peygambere selam vermesini Kur'an'ın konu edindiğini görürüz. Burada gerçekte insanlar arası selamlaşma söz konusu edilmese de, insanlar arası selamlaşma konusuna ışık tutacak vurguların olduğunu düşünüyörüz. Kur'an'da insanlar arası selamlaşma denildiğinde yaygın

²⁰ Richard Carlson, *Ufak Şeyleri Dert Etmeyin*, Çev. Esat Ören, Alkim Yayınevi, İstanbul, 1999, s. 67-68; Muhammed Ali Sadat, *İslâm Ahlâkı*, Çev. Cemil Sönmez, Bilge Adam Yayınları, Van, 2005, s. 130; Has Hacıp, *a.g.e.*, s. 202.

²¹ *İz, a.g.e.*, s. 181; *Yüter, a.g.e.*, s. 26.

²² Füsün Akkök, *İlköğretimde Sosyal Becerilerin Geliştirilmesi*, Özgür Yayınları, İstanbul, 2003, s. 33-35.

olarak ilk akla gelen, Müslümanlar arasındaki selamlaşma durumudur. İslâm'ın ilk dönemlerinde, Kur'an'ın inmeye devam ettiği ortamda, Müslüman olup olmadığı bilinmeyen kimsenin "selam" vermesi onun Müslümanlığının bir göstergesi kabul edilmiştir. Kur'an'ın indiği ortamda özellikle Yahudiler ve münâfıklar, kelime oyunlarına başvurarak Müslümanlarla ve onların değerleriyle mücadele etmeyi bir yol olarak tercih etmişlerdir. Kur'an, zaman zaman onların bu tür tutumlarına işarette bulunur. Yahudi ve münâfıkların kelime ve telaffuz oyunları ile istismar ettikleri konulardan birisi de selamlaşma olmuştur. Kur'an, selamlaşma olgusunu içinde yaşadığımız maddî dünyanın sınırları dışına taşır. Kur'an'a göre, selam ile karşılaşma, cennette insanlara verilecek en büyük nimetlerden birisi olacaktır. Burada sözü edilen selamlaşma dünya koşullarının dışında da olsa, dünyada insanlar arası ilişkilerdeki selamlaşma konusunda eğitici mesajlar taşır. Kur'an'a göre, selam insanlar arası ilişkiler için geçerli olan bir kural olarak öne çıksa da, ilâhî alandan kopuk değildir. Birbirini selamlayan mü'minler düşünce ve niyetlerini aynı zamanda Allah ile ilişkilendirirler. Bu durumda karşılığında Yüce Allah'ın selâm sıfatı çıkar. İşte selamlaşma olgusu bağlamında Yüce Allah'ın selam sıfatını konu edinen âyet üzerinde duracağız. Kur'an'da, iki mü'min arasındaki selamlaşmadan farklı olan bir selamlaşma türünden bahsedilir. İnkârcılara verilen bu selamda, bir tür barış ve saldırmazlık düşüncesinin, niyetinin ortaya konulduğunu görürüz. Bir kimsenin gıyabında, "ona selâm olsun!" diyerek övgüde bulunabilir, onu hayırla yâdedebiliriz. Kur'an'da peygamberler hakkında onları övgü ve saygıyla anmayı ifade eden "selâm olsun!" kalıbının kullanıldığını görürüz. Biz bu kullanımın, insanlar arası ilişkilerde ortaya konan selamlaşma hakkında ipuçları verebileceğini düşünüyoruz. İşte araştırmamızda bütün bu selamla ilişkin âyetleri değerlendireceğiz. Bu değerlendirmeye geçmeden önce, selâm kavramının Arapça'da kullanıldığı anlam çerçevesini belirleyeceğiz.

I. Selâm Kelimesinin Anlam Çerçevesi

Selâm vermek, kişinin dini, canı ve malı konusunda felâket ve musibetlerden uzak olması için dua ve temennide bulunmaktır. Selâmla

ilgisi olan sözcükler bütün Müslümanların dillerinde yaygın bir şekilde kullanılır. “Selam” sözcüğü hem dinî bir anlama sahiptir hem de dünyevî anlamda güvenlik ve esenlik anlamı taşır.²³

“Selâm” kelimesinin kullanımının İslâmiyet’ten daha önce söz konusu olduğuna işaret edilmiştir. İbrâni ve Ârâmî dilinde “selâm” a karşılık gelen ve Ahd-i atık’deki kullanışa dayanan ibareler vardır. Ayrıca çok sayıda Nebâtî kitabeleri, Kuzey Batı Arapları arasında ve Sînâ yarımadasında “ş-l-m” kelime kökünün dua ve takdis tabiri olarak kullanıldığını destekler.²⁴

Arapça “selm”, “selâmet”, zâhirî yani görünür ve bâtinî yani görünmez kazadan / belâdan uzak olmak demektir. Selâm, nefsin dünyada ve ahirette her türlü sıkıntıdan uzak olmasıdır. “Kalb-i selîm”²⁵ bâtinî hata ve eksiklikten uzak olmayı, “müsellemetün lâ şeyete fihâ”²⁶ zâhiren selâmette olmayı anlatır. Gerçek manada selâmet, ancak cennette²⁷ mümkün olacaktır. Çünkü orada sonu olmayan bir hayat, fakirliği olmayan bir zenginlik, aşağılık duruma düşmenin olmadığı izzet ve onur, hastalığın olmadığı sağlık, üzüntünün olmadığı mutluluk ve sevinç hali vardır.²⁸ Cennet “dâru’s-selâm” diye isimlendirilir.²⁹ Çünkü orası, kesintisiz ve sonu gelmeyen bir kurtuluş yeridir; insana ölümün ve hastalığın erişmeyeceği bir mekândır.³⁰ Selâm, Yüce Allah’ın isimlerinden bir isimdir.³¹ Kur’an’ın bazı âyetlerinde selâm ile güzel senâ / övgü kastedilmiştir.³² Allah’ın peygamberlere selâmı, onlar için övgü ve dua mahiyetinin-

²³ Vecdi Akyüz, *Kur’an’da Siyasi Kavramlar*, Kitabevi Yayınları, İstanbul, 1998, s. 479, 481.

²⁴ Arendonk, “Selâm” Mad., İslâm Ansiklopedisi, M. E. B., X/330

²⁵ Şuarâ, 26/89.

²⁶ Bakara, 2/71.

²⁷ Hicr, 15/46.

²⁸ Ebu’l-Kâsım el-Hüseyn İbn Muhammed er-Râgıb el-İsfehânî, *el-Müfredât fî Garîbi’l-Kur’ân*, Dâru’l-Ma’rife, Beyrut, tsz., s. 239; Mecdüddîn Muhammed İbn Yakûb el-Firûzâbâdî, *Besâiru Zevî’t-Temyîz*, el-Mektebetü’l-ilmî, Beyrut, tsz., III/252; Ahmed İbn Yusuf es-Semîn el-Halebî, *Umdetü’l-Huffâz fî Tefsîri Eşrefi’l-Elfâz*, Âlemü’l-Kütüb, Beyrut, 1993, II/246; Muhammed Ali İbn Ali İbn Muhammed et-Tahânevî, *Keşşâfu Istilâhâtü’l-Fümûn*, Dâru’l-Kütübü’l-İlmî, Beyrut, 1998, II/415.

²⁹ Yûnus, 10/25.

³⁰ Ebu’l-Fadl Cemâluddîn Muhammed İbn Mükrem İbn Manzûr, *Lisânu’l-Arab*, Dâru’l-Fikr, Beyrut, 1997, XII/291.

³¹ Haşr, 59/23.

³² Mukâtil İbn Süleymân, *Kur’an Terimleri Sözlüğü*, Çev. M. Beşir Eryarsoy, İşaret Yayınları, İstanbul, 2004, s. 408.

dedir.³³ “Silm” sulh ve barış isteme anlamındadır.³⁴ Allah’ın dini, insanlara gönderdiği inanç ve davranış ilkeleri, iyilik, sevgi ve kurtuluş yolu anlamında “sübüle’s-selâm” denir.³⁵ “Sâlimûn” kelimesiyle, sağlıklı olma durumu anlatılır.³⁶

İslâm, dinî bir terim olarak iki manaya gelir. Birincisi, sadece sözlü olarak Müslüman olmanın itiraf edilmesidir.³⁷ İkincisi, kalpteki inancı itiraf etmek, inancını davranışlarında ortaya koymak, Yüce Allah’ın bütün kaza ve kaderine teslim olmaktır.³⁸

Selam, tahiyye yani bildiğimiz selamlaşmayı ifade eder. Bu yönüyle her iki kelime aynı manaya gelir. Karşılıklı iki insanın birbirine selam vermesi, selâm kelimesinin anlattığı en önemli insan fiillerinden birisidir.³⁹ Bir kimseye selâm vermek sadece sözlü bir durum değil, aynı zamanda fiilî bir tutumdur.⁴⁰ Selam, normal selamlaşmanın dışında bireyler ya da guruplar arasında ayrılığa işaret eder. Bu selam, olumsuz tutum içerisine giren kişilere karşı, iyilik etme ya da kötülükte bulunma gibi bir düşünce sergilemeden söylenen bir ayrılık / ilişkiyi kesme ifadesidir.⁴¹

“Süllem”, kendisi sayesinde yüksekte bulunan bir şeye ulaşılan vasıta, sebep manasına gelir.⁴² “Selâm”, büyük ağaç manasındadır, büyüklüğünün onu olumsuz dış etkilerden önemli ölçüde koruyacağı düşüncesiyle bu nitelendirme yapılmıştır. Sert ve katı taş için “silâm”, geniş, enli taş hakkında “selâm”, nitelendirme yapılır. Yılan sokmasını anlatmak için “selm” kelimesi kullanılır. Yine “selm” kelimesiyle, tek askısı, bağı olan

³³ Sâffât, 37/79.

³⁴ Bakara, 2/208; Nisâ, 4/94; “İslâm” kelimesinin barış anlamını taşıyan bir kökten türemesi, İslâm dininin önem verdiği ilkelerden birisinin barış olduğunu gösterir. İslâm’ın öncelikli hedefinin hem bu dünyada hem de öteki dünyada başı ve huzuru sağlamak olduğunu söyleyebiliriz. (Ömer Aydın, *Kur’an-ı Kerim’de İman Ahlak İlişkisi*, İşaret Yayınları, İstanbul, 2007, s. 159-160).

³⁵ Mâide, 5/16.

³⁶ Kalem, 68/43.

³⁷ Hucurât, 49/14.

³⁸ Bakara, 2/131.

³⁹ Hûd, 11/69.

⁴⁰ Zuhruf, 43/89.

⁴¹ İbn Manzûr, *a.g.e.*, XII/289.

⁴² En’âm, 6/35.

kova kastedilir. "Selm" ve "seleme", yaprağıyla deri tabaklanan dikenli bir ağaçtır.⁴³

II. İnsanlar Arası İlişkilerde Selamlaşma

Kur'an, insan ilişkilerinde selamlaşmaya büyük önem atfetmiş ve bu konuda ayrıntıya, tekrarlara yer vermiştir. Örneğin, verilen selamın nasıl karşılanacağına dair ilke ve ölçüler koymuştur. Selamlaşmanın kuralları konusunda mü'minleri eğitmeyi amaçlamıştır. Genel manada selamlaşmayı ve selamlaşmayla ilgili kurallara uymayı Allah-insan ilişkisinin ahlâkî boyutu açısından değerlendirmiştir. Selamlaşma konusunda, mü'minin Allah'a karşı ahlâkî açıdan sorumlu olduğuna dikkat çekmiştir:

*"Bir selâm ile selamlandığınız zaman siz de ondan daha güzeliyle selâm verin yahut verilen selâmı aynen iade edin. Şüphesiz Allah, her şeyi hesaplayandır."*⁴⁴

Bu âyette "tahiyye", bildiğimiz selamlama anlamındadır. Tahiyye asıl anlamıyla birisine ömürler dilemek, sağlık temenni etmektir. İslâm'dan önce Araplar birbirleriyle karşılaştıklarında, "hayyâkellâh" yani Allah sana ömür versin, seni mülkünde kalıcı kılsın şeklinde selamlaşırlardı. İslâm öncesinde yapılan tahiyye yani selamlaşma muhteva bakımında eksik bulunmuş, Kur'ânî manada selama dönüştürülmüştür. İslâm geldikten sonra "tahiyye" kelimesi önceki anlamından farklı bir muhteva kazanmış, Kur'an'ın emir ve tavsiye buyurduğu "selam"ın adı olmuştur. Bununla birlikte "selâm" kelimesi "tahiyye" kelimesinden daha çok öne çıkmış ve selamlaşma kalıbı olarak kullanılır olmuştur. Kur'an'ın önerdiği "selâm" ifadesinin kullanıldığı selamlaşmalar, eski Arapların kullandığı şekliyle "çok yaşa", "ömrün uzun olsun" tarzındaki selamlaşmalardan daha derinlikli bir anlama sahiptir. Kur'an'ın önerdiği selâmlaşma şekli "Yüce Allah'ın koruma ve güvencesinde ol" anlamındaki temenniyi de içerir.⁴⁵

⁴³ el-İsfehânî, *a.g.e.*, s. 241; İbn Manzûr, *a.g.e.*, XII/292, 295-297; el-Halebî, *a.g.e.*, II/249.

⁴⁴ Nisâ, 4/86.

⁴⁵ Fahreddîn er-Râzî, *et-Tefsîru'l-Kebîr*, Dâru İhyâi't-Turâsî'l-Arabî, Beyrut, 1997, IV/161; Muhammed İbn Ali İbn Muhammed eş-Şevkânî, *Fethu'l-Kadîr*, el-Mektebetü'l-Asriyye, Beyrut, 1995, I/622; Muhammed Cemâluddîn el-Kâsimî, *Tefsîru'l-Kâsimî*, Dâru İhyâi't-Turâsî'l-Arabî, Beyrut, 1994, II/409;

Selamlaşma ile ilgili bu âyetin savaş durumuyla ilgili olan âyetler arasına konması, İslâm dinin asıl amacının barışı temin etmek olduğunu ortaya çıkarır.⁴⁶ Önceki âyetler dikkate alındığında bu âyet, mü'minlerin savaş halinde olduğu insanlar tarafından yapılan barış teklifine işaret eder. Eğer düşmanlar barıştan yana eğilim gösterirlerse, mü'minler makul bir çözüme ulaşmak için düşman ile barış yapmak yükümlülüğü altındadır.⁴⁷

Âyette Müslümanların özellikle kâfirlere karşı nazîk ve medenî davranışları gerektiğine işaret edilir. İki toplum arasında düşmanlığın ileri dereceye vardığı, gerginliğin iyice arttığı bir koşulda Müslümanlar inkârcılara karşı insanlık dışı ve ölçüsüz davranışlarda bulunmaktan sakındırılmışlardır. Buna göre, bir Müslüman davetçi kendisine selam veren kimseye saygılı ve nazikçe mukabele etmelidir. Hatta karşısındaki kimseden daha nazik ve saygılı olmaya gayret etmelidir.⁴⁸

Savaş durumuyla ilgili âyetler arasında yer alan selamlaşma âyeti, selamın bir barışma işareti ve barışçı niyetleri ortaya koyan bir sembol olmasıyla yakından ilişkilidir. Selam veren kimse düşmanlık yapmayacağına dair güven telkin etmiş sayılır. İnsanı husumetten, kötülük yapma düşüncesinden uzaklaştıran selam, barışma vesilesi olur. Düşmanlık, kin, nefret, gerginlik, psikolojik soğukluk gibi iletişimi engelleyen durumları ortadan kaldıran selam, barış, hoşgörü ve diyalog için kapı aralar. Savaşla ilgili âyetler arasına konan selâm âyeti, İslâm'ın öncelikli hedefinin barışı sağlamak ve düşmanlıklara son vermek olduğuna işaret eder. Düşmanlıktan, saldırganlıktan ve savaştan vazgeçme eğilimi gösteren düşmanla barış yapma fırsatının değerlendirilmesi gerektiğini salık verir. Savaş âyetleri içerisinde yer alan selâm âyeti, İslâm'da asıl olanın savaş değil,

---

Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, Eser Neşriyat, İstanbul, tsz., II/1407-1408; Ömer Nasuhi Bilmen, *Kur'anı Kerim'in Türkçe Meali Âlisi ve Tefsiri*, Bilmen Yayınevi, İstanbul, 1985, II/636-637; Süleyman Ateş, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, Yeni Ufuklar Neşriyat, İstanbul, 1991, II/332.

⁴⁶ Ateş, *a.g.e.*, II/332.

⁴⁷ er-Râzî, *a.g.e.*, IV/161; Muhammed Esed, *Kur'an Mesajı*, Çev. Cahit Koytak, Ahmet Ertürk, İşaret Yayınları, İstanbul, 1997, s. 157.

⁴⁸ er-Râzî, *a.g.e.*, IV/161; Ebu'l-A'lâ el-Mevdûdî, *Tefhîmu'l-Kur'ân*, Çev. Muhammed Han Kayani ve Diğerleri, İnsan Yayınları, İstanbul, 1989, I/314.

barış olduğuna, barış için doğan fırsatların değerlendirilmesi gerektiğine dikkat çeker.

Selam, insanların birbirlerine sevgiyle yaklaşmalarının ilk adımıdır. İnsanların birbirleriyle dostluk kurmalarına, tanışmalarına vesile olur. Selâm kalplerde sevgi duygusunu ortaya çıkarır, birçok kırgınlığı giderir. İnsanlar sevgilerini selam aracılığıyla karşısındaki kimsenin gönlüne gönderirler.⁴⁹

Âyette, selamlaşmayla ilgili öne çıkan kurallardan birisi de şudur: Selâmı rastgele değil, selam verenden daha güzel almamız gerekir. Eğer bir kimseye selâm verilmişse, o kişi kendisine verilen selâmdan daha çok hayır ve iyilik belirten bir ifadeyle mukabelede bulunmalı, dua ve temensini artırmalıdır. Ya da hiç olmazsa, verilen selâma denk bir ifadeyle selâmı alınmalıdır. “Selâmün aleyküm” diyene “aleyküm selâm” diyen misliyle karşılık vermiş olur. “Selâmün aleyküm” diyene “aleyküm selâm ve rahmetullâh” diyen ise daha güzeliyle karşılık vermiş olur. Ayrıca selâm verene bedenen yönelerek, gülümseyerek yürekte cevap vermek lazımdır.⁵⁰ Bütün bu ilkeler Hz. Peygamber tarafından müminlere öğretilmiştir.

Selam veren kimse, bizim iyiliğimizi istemekte, bizim için karşılıksız ve çikarsız olarak Allah’a dua etmektedir. Kişiliği bozulmamış her insan böyle bir durumla karşılaşmaktan memnuniyet duyar. Bu memnuniyetin ve hoşlanmanın etkisiyle selam verenin selamını daha samimi bir şekilde, ilgiyle, içtenlikle, gülümseyerek, neşe içerisinde alır. Kendisine iyilik dileyen kişiye iyilik dilemekten, hatta onun iyilik dileğinden daha güçlü dileklerde bulunmaktan kendini alamaz. Verilen selamı daha etkili almanın şekli, Hz. Peygamber tarafından açıklanmıştır. Peygamberimizin

⁴⁹ Ateş, *a.g.e.*, II/332; Mahmut Toptaş, *Kur’an-ı Kerim Şifa Tefsiri*, Cantaş Yayınları, İstanbul, 1993, II/290.

⁵⁰ Ebu'l-Kâsım Cârullah Muhammed İbn Ömer ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf an Hakâiki Ğavâmizi't-Tenzil*, Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut, 1995, I/533; er-Râzî, IV/163; Ebu'l-Hasen Ali İbn Muhammed İbn Habîb el-Mâverdi, *en-Nüket ve'l-Uyûn*, Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut, tsz, I/513; eş-Şevkânî, *a.g.e.*, I/622; el-Kâsimî, *a.g.e.*, II/409; Vehbe ez-Zuhaylî, *et-Tefsîru'l-Münîr*, Dâru'l-Fikr, Beyrut, 1991, V/183; Muhammed Ali es-Sâbûnî, *Safvetü't-Tefâsîr*, Dâru'l-Fikr, Beyrut, tsz., I/393; Yazır, *a.g.e.*, II/1407; Bilmen, *a.g.e.*, II/636; Toptaş, *a.g.e.*, II/290.

koyduğu kalıp ve ölçü daha güçlü selamın söze dökülen yanını bize öğretmektedir. Âyetin amacını gerçekleştirmek, Hz. Peygamber'in daha güçlü selamı anlatmak için bize öğrettiği sözlerle önemli ölçüde sağlanır. Bununla birlikte daha güçlü bir selamla selamı karşılamanın kalbî bir boyutu ve bunun dış yansımaları bulunmalıdır. Verilen selama daha candan, neşeyle, mutlulukla, ilgiyle, daha hoş bir ses tonuyla, tam bir bedensel yönelişle, tebessümü eksik etmeden karşılık verilmelidir. Verilen selamı karşılarken sergilenen ilgisizlik, isteksizlik ve bu gibi durumların ses tonuna, jest ve mimiklere yansımaları dinî açıdan doğru tutumlar değildir. Selamın insan ilişkilerine sağladığı katkıların tam manasıyla gerçekleşmesine imkân vermez.

Hesap görücü olarak Yüce Allah, selamlaşma fiili de dahil olmak üzere, insanın gerçekleştirdiği büyük küçük bütün davranışların değerlendirmesini yapıp layık olana ödülünü verecektir. Bu yüzden insanın selamlaşma gibi iyi fiilleri yapmaya devam etmesi, bütün bu işlerde Allah'a vereceği hesabı düşünmesi gerekir. Âyette Yüce Allah'ın hesap görücü oluşuna dikkat çekilmesinin amaçlarından birisi, selamlaşmayı yayma konusunda teşvik oluşturmaktır.⁵¹

Selamlaşmada, Allah'ın "selâm" ismi anıldığı için bir tür zikir yani Allah'ı anma sevabı ortaya çıkar. Selam, her şeyden önce, Allah'a yapılan bir duadır. Bu yönüyle ibadet hükmündedir. Selam vermek ve almak genel manada bireylere ve topluma sayısız olumlu katkılarda bulunur. İnsanlara faydalı olan her söz ve davranış Allah katında değerli bir eylemdir. Selam vermek için her fırsatı değerlendiren ve verilen her selamı içtenlikle alan mü'min, aynı zamanda dinî bir müessesenin yaşatılmasına fiilî katkı sağlamış olmaktadır. Bu tür bir çaba mü'mine sevaplar kazandıran bir fırsat kapısıdır. Görüldüğü gibi, mü'minin selamla ilgili her türlü düşünce, niyet, söz ve fiilleri Allah katında karşılıksız bırakılmayacaktır. Yüce Allah, Kur'an'da bu gerçeği açıkça belirtmektedir. Buna göre, selamlaşmak, sadece dünyada getirileri olan bir eylem değil, Allah tarafından

⁵¹ ez-Zemahşerî, *a.g.e.*, I/534; el-Kâsimî, *a.g.e.*, II/409; ez-Zuhaylî, *a.g.e.*, V/184; es-Sâbûnî, *a.g.e.*, I/393; Yazır, *a.g.e.*, II/1409; Bilmen, *a.g.e.*, II/636.

insana karşılığı ödenecek dinî bir davranıştır. Dolayısıyla müslümanın selamlaşmayı önemsemesini ve ciddiye almasını gerektirecek manevî bir motivasyon kaynağı da mevcuttur. İnsan her davranışı belli amaçlar ve gayeler doğrultusunda gerçekleştirir. Her davranışının karşılığını görmeyi ister. İşte Kur'an, mü'minlere selamlaşma konusunda, yüksek amaçlar sunmakta, bu konudaki çabalarının karşılığının büyük olacağını vaat etmektedir.

Kur'an'da, selam vermek, evlere girerken izin isteme yani isti'nâs olgusuyla yan yana zikredilmiştir. Bu iki kuralın insan ilişkilerinde benzer ve ortak amaçları vardır. Selam vermek "isti'nâs"ın amacı olarak, isti'nâs da selam vermenin bir sonucu olarak değerlendirilebilir. "İsti'nâs" da evine ya da iş yerine vardığımız kişinin bizi sevgi ve ilgiyle kabul edeceğinden emin olma durumu söz konusudur. Ev sahibinin bizi memnuniyetle karşılayacağına kanaat getirme hali mevcuttur. Tanışıklığın olmadığı durumlarda isti'nâs, psikolojik soğukluk ve yalancılığı giderme amacı taşır. İsti'nâsın hedeflediği bütün bu amaçlar aynı zamanda selamlaşmanın da amaçlarındandır:

*"Ey inananlar, kendi evlerinizden başka evlere, izin alıp halkına selam vermeden girmeyin. Herhalde bunun, sizin için daha iyi olduğunu düşünüp anlarsınız."*⁵²

Bu âyet, Müslümanlar arası şahsi ilişkileri düzenleyen eğitici mesajlar taşır; muâşeret kurallarının en önemlisine işaret eder. Allah'a, Hz. Muhammed'e ve İslâm dinine iman eden kimselere, başkalarının evlerine izin almaksızın ve içinde oturanlara selam vermeksizin girilmemesini emreder. Kur'an'ın emrine göre, evlerin maddî ve manevî açıdan güven ve huzuru ihlal edilmemeli, oralara girerken toplumsal kurallara uyulmalıdır. Bu kuralların başında ise, selâm vermek ve izin istemek gelir. Yüce Allah bu tür emirler aracılığıyla mü'min kullarını toplumsal yaşam kuralları konusunda eğitir.⁵³

⁵² Nûr, 24/27.

⁵³ İmâduddîn Ebu'l-Fidâ İsmail İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut, 1997, III/289; Ahmed Mustafâ el-Merâğî, *Tefsîru'l-Merâğî*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1998, VI/343; Ebû Bekr Câbir el-Cezâirî, *Eyseru't-Tefâsîr*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1995, III/562; İzzet Derveze,

Âyette başkalarının evine giriş için iki kuraldan bahsedilir. Bunlardan birisi selâm diğeri ise “isti’nâs”tır. İsti’nâsın anlamlarından birisi, başkalarının bize karşı beslediği sevgi ve itibardan emin olmaktır. Buna göre âyette yerine getirilmesi istenen kural şudur: Başkalarının evine gireceğiniz zaman, ev sahiplerinin sizi, sevgi ve ilgiyle iyi karşılayacağından, “hoş geldin” şeklinde memnuniyet belirteceğinden emin olun.⁵⁴ Burada isti’zân yani izin isteme olgusunun “isti’nâs” kelimesiyle anlatılmak istenmesinin amacı, izin isteme sayesinde soğukluğun, yabancıliğin ortadan kalkıp yakınlığın meydana çıkmasıdır.⁵⁵

Âyetin iniş sebebiyle ilgili rivayetlerden birisi şudur: Ensâr’dan bir kadın Hz. Peygambere, “Ey Allah’ın Elçisi, bazen evde öyle bir halde bulunuyorum ki, beni ne babamın ne de çocuğumun o halde görmesini istiyorum. Fakat bakıyorum ki, ben o halde iken ailemden bir erkek yanıma gelmiş oluyor.”⁵⁶

Öğüt alan ve erdemli yaşamak isteyen kimseler için isti’zan ve selam vererek evlere girmek, apansız ve izinsiz girmekten daha erdemli bir davranıştır. Yüce Allah bu tür emir ve tavsiyeleriyle kullarını doğru yola yönlendirmektedir.⁵⁷

Selam vermek bir evin ya da iş yerinin, özel bir mekânın girişinde izin istemek amacıyla yerine getirilir. Kur’an’ın bu konudaki somut anlamını soyut manada da değerlendirmek mümkündür. Bir insanın, gönül kapısından içeri girmek, onun zihin ve algı dünyasının içine girip dahil olmak için selam verip izin almak gerekir. Selam verdiğimizde, selamımızı alan kişi bize gönül ve zihin kapılarını açtığını, bizi kendi özel dünyasına kabul ettiğini belirtmiş olur.

---

et-Tefsîru'l-Hadîs, Çev. Mustafa Altınkaya ve diğerleri, Ekin Yayınları, İstanbul, 1998, VI/335-336; *es-Sâbûnî*, a.g.e., II/334; Yazır, a.g.e., V/3497-3498; Bilmen, a.g.e., V/2343-2344.

⁵⁴ el-Mevdudî, a.g.e., III/461-462; Bkz, M. Zeki Duman, *Beyânu'l-Hak*, Fecr Yayınları, Ankara, 2006, III/372.

⁵⁵ Abdurrahman İbn Nâsır es-Sa’dî, *Tefsîru'l-Kerîmi'r-Rahmân fi Tefsîri Kelâmi'l-Mennân*, Müessetü'r-Risâle, Beyrut, 1996, s. 514.

⁵⁶ Derveze, a.g.e., VI/335; Ateş, a.g.e., VI/174.

⁵⁷ Abdullah İbn Ahmed en-Nesefî, *Medâriku't-Tenzîl ve Hakâiku't-Te'vîl*, Dâru'n-Nefâis, Beyrut, 1996, III/207; el-Kâdi Nâsiruddîn el-Beyzâvî, *Envâru't-Tenzîl ve Esrâru't-Te'vîl*, Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut, 1988, II/121; el-Merâğî, a.g.e., VI/343; *es-Sâbûnî*, a.g.e., II/334.

Kur'an, selamlaşmanın mü'min için kazanımlarını açıklarken "selam"ı mübârek ve tayyip olarak niteler, Selam'ın mübarek olarak nitelenmesi, daha çok manevî kazanımları ortaya koyar. Selamlaşma eyleminde yer almaktan doğan sevabı, ilâhî rahmet, bereket ve bağıışı ifade eder. Selamın "tayyip" olarak nitelenmesi ise, onun insan ilişkilerinde oynadığı iyileştirici rolü, yapıcı etkiyi, olumlu katkıyı belirtir:

*"Evlere girdiğiniz zaman Allah tarafından kutlu, güzel bir yaşama dileği olarak kendinize (kendinizden olan ev halkına) selam verin. İşte Allah, âyetleri size böyle açıklıyor ki düşünüp anlayasınız."*⁵⁸

Yüce Allah bu âyette insanları, sevgiyi ortaya çıkaracak, nefislere huzur getirecek, kalplerde mutluluk uyandıracak bir davranışı yapmaya yönlendirir. Bu davranış, kişinin eve girerken ev halkına selam vermesidir.⁵⁹

Bu âyette evlere girerken selâm verilmesi tavsiye edilir. Bir kimse evine girdiğinde ailesine selam vermelidir. Onlar buna herkesten daha çok layıktır. Burada sözü edilen selam'ın temel özellikleri sıralanır: Bu özellikler, selâm'ın "Allah katından", "mübârek" ve "tayyip" olmasıdır. Selâm, Allah'ın ismi olup O'nun tarafından meşru kılınmıştır ve selamlaşma O'nun bir emri olarak yerine getirilir, büyük hayır, bereket, rahmet, bolluk ve sevaba vasıta olur, insanların benliklerinde sevgi, dostluk gibi hoş ve iyi duygular uyandırır, kişiler arası iletişim ve ilişkileri uyumlu hale getirir. Selâm bütün bu sayılan olumlu hallerin gerçekleşmesi için mü'minlerin birbirlerine yapmış oldukları dua ve temennilerdir.⁶⁰

Yüce Allah, genelde bütün ahlak kurallarını, dinin ilkelerini, insanların muhtaç olduğu kuralları, özelde ise selamlaşma konusundaki emirleri, onların hikmetlerinin anlaşılması, üzerlerinde düşünülmesi ve onlara uygun davranılması, olgun kişilik sahibi olunması ve mutluluğun

⁵⁸ Nûr, 24/61.

⁵⁹ el-Cezâiri, a.g.e., III/592.

⁶⁰ el-Mâverdî, a.g.e., IV/126-127; Ebû Abdullah Muhammed İbn Ahmed el-Kurtûbî, *el-Câmiu li Ahkâmi'l-Kur'ân*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1993, XII/209-210; İbn Kesîr, a.g.e., III/317; en-Nesefî, a.g.e., III/229; el-Beyzâvî, a.g.e., II/132; el-Merâğî, a.g.e., VI/378; el-Cezâiri, a.g.e., III/592; es-Sa'dî, a.g.e., s. 524; es-Sâbûnî, a.g.e., II/350; Bilmen, a.g.e., V/2385-2386; Ateş, a.g.e., VI/212.

elde edilmesi için açıklamıştır. Bu âyetleri, şifa olarak yani mü'minlerin hayatlarını iyileştirmek, dünyada ve âhirette mutluluğu elde etmek için göndermiştir.⁶¹

Yüce Allah, selamlaşma konusundaki emirlerine düşünmeden, değerlendirmeden itaat etmeyi değil, aksine, yerine getirilen bu emrin maddî ve manevî kazanımları üzerinde düşünmeyi ve bu bilinçle selamlaşmayı bir yaşam biçimi haline getirmeyi ister. "İşte Allah, âyetlerini size böyle açıklıyor ki, düşünüp anlayasınız." ilâhî sözü, aynı zamanda bu araştırmamızın amacını oluşturmaktadır. Araştırmamızın amacı selamlaşmanın bireye ve topluma sağladığı kazanımları, mü'mine Allah katında ve ahirette kazandırdığı kıymet ve ödülleri ortaya koyabilmektir. Selamlaşmanın kazanımlarını bilip öğrenmeyi ve bu bilinçle onu yaşam biçimi haline getirmeyi bizden Kur'an istemektedir. İnsan yaptığı bir davranışın amaçlarını ve kazanımlarını ne kadar iyi bilirse, o davranışın etkisi de aynı şekilde güçlü ve kalıcı olur.

III. Bir Selamlaşma Örneği: Meleklerin Hz. İbrahim'e Selamı

İnsan şeklinde Hz. İbrahim'e misafir olarak gelen bir gurup melek, konuşmaya selam vererek başlamışlardır. Hz. İbrahim ise aldığı ilâhî terbiyeye uygun olarak, onların selamına içerik ve içtenlik olarak daha güçlü ve etkili bir selamla karşılık vermiştir:

"Elçilerimiz, İbrahim'e müjde getirdikleri zaman: "Selâm!" dediler. O da "Selâm!" dedi. Çok durmadan hemen elçilere kızarmış bir buzağı getirdi."⁶² "Onlara İbrahim'in konuklarını haber ver: Onun yanına girmişler: "Selâm" demişlerdi. İbrahim: "Biz sizden korkuyoruz" dedi. Korkma dediler, biz sana bilgin bir çocuğun olacağını müjdeleriz!"⁶³ "İbrahim'in konuklarının haberi sana geldi mi? Bir zaman onun yanına girmişler: "Selâm" demişlerdi. "Selâm" dedi, siz tanınmamış bir topluluksunuz."⁶⁴

⁶¹ el-Kurtubî, a.g.e., XII/210; İbn Kesîr, a.g.e., III/318; en-Nesefî, a.g.e., III/229; el-Merâğî, a.g.e., VI/378; el-Cezâîrî, a.g.e., III/592; Bilmen, a.g.e., V/2386.

⁶² Hûd, 11/69.

⁶³ Hicr, 15/52-54.

⁶⁴ Zâriyât, 51/24-25.

Melekler insan suretinde, misafir gibi Hz. İbrahim'e gelerek hem bir evlâdının olacağı müjdesini hem de Lût kavminin helâk olacağı haberini getirmişlerdir. Bu karşılaşma sırasında melekler Hz. İbrahim'e selam vermişler, "salâmün aleyküm", "sen selâmette ol" diye hitap etmişler, o da "aleyküm selâm", selâm sizin üzerinize olsun diye mukabelede bulunmuştur. Bu uygulama, mü'minlerin karşılaştıklarında birbirlerine selam vermelerinin dinî bir muâşeret kuralı olduğuna işaret eder. Selamlaşma mü'minler arasında, sevgi, dostluk ve iyilik göstergesidir.⁶⁵

Hz. İbrahim'le insan suretindeki melekler arasındaki selamlaşmada, "selam" ifadesinin kullanılması, Kur'an'ın öğrettiği selamlaşma geleneğinin ve "selam" kelimesinin kullanılmasının çok öncelere dayandığına dair bir ipucu kabul edilebilir. En azından Hz. İbrahim'den bu yana, "selâm" kelimesinin kullanıldığı bir selamlaşma geleneğinden söz edilebilir. Nitekim bu kelimeye karşılık gelen bir ifadenin İbrâni ve Ârâmî dillerinde yer aldığı ileri sürülmüştür.

Âyetten anlaşıldığına göre, "selâm", hem insanların hem de meleklerin ortak selamlaşma ifadesidir.⁶⁶

Hz. İbrahim'in meleklerin "selâmen" tarzındaki selâmına karşılık verişî âyette (51/24-25) "selâmun" şeklinde telaffuz edilmiştir. Mansûb halden merfu hale dönüş yapılmıştır. Arapça cümle bilgisi açısından Hz. İbrahim'in cevabını ifade eden kelime "merfu" halde bulunduğu için sübût manasını içermektedir. "Merfû" hal "mansub" halden daha etkili ve kararlı anlatım sergiler. Bu durum Hz. İbrahim'in ilâhî öğreti ve eğitime uygun olarak daha kuvvetli bir selamla karşılık verdiği anlamına gelir.⁶⁷ Nitekim Merâğî, Hz. İbrahim'in meleklerin selâmına daha iyisiyle cevap verdiğini söyler.⁶⁸

⁶⁵ ez-Zemahşerî, *a.g.e.*, II/393-394; eş-Şevkânî, *a.g.e.*, II/631; Ebû Muhammed Abdulhak İbn Gâlib İbn Atıyye el-Endelûsî, *el-Muharreru'l-Vecîz fî Tefsîri'l-Kitâbi'l-Azîz*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1993, III/365; el-Beyzâvî, *a.g.e.*, I/531; el-Kâsimî, *a.g.e.*, VI/345; el-Merâğî, *a.g.e.*, IV/334; el-Cezâirî, *a.g.e.*, V/161; es-Sâbûnî, *a.g.e.*, III/253; Yazır, *a.g.e.*, VI/4536; Bilmen, *a.g.e.*, III/1496-1497; VII/3491; IV/1734.

⁶⁶ el-Mâverdî, *a.g.e.*, II/482.

⁶⁷ en-Nesefî, *a.g.e.*, IV/270; İbn Kesîr, *a.g.e.*, IV/252; Yazır, *a.g.e.*, VI/4536.

⁶⁸ el-Merâğî, *a.g.e.*, IX/290.

Kur'an-ı Kerîm, verilen selamı daha güzeliyle karşılama gibi önemli bir muaşeret kuralı ortaya koymuştur. (4/86) Hz. İbrahim'in meleklerin selamına karşılık verirken takındığı tavır, bu uygulamanın Hz. Muhammed'den önce de var olduğunu, Yüce Allah'ın terbiyesinde yetişen peygamberlerin bir alışkanlığı olduğunu gösterir. Selamlaşmaya ilişkin Hz. İbrahim'in hayatından sunulan kesit, bir ilke olarak selamlaşmanın, selamlaşmada kullanılan kelimenin, selamlaşmanın nasıl yapılacağına çok köklü bir dinî gelenek olduğunu ortaya koyar. Yüce Allah'ın selamlaşma konusunda peygamberlerini ve onlar aracılığıyla kullarını eğitmeyi dilemesi, bu kuralın Allah katındaki önemini ve insanlar arası ilişkilerdeki değerini belirtir.

IV. Kişilik Göstergesi Olarak Selâm

İnsanlar, selamlaşmayı ifade eden çeşitli dil sembolleri / kelimeler kullanarak selamlaşabilirler. İslâm dininde "selâm" kelimesi kullanılarak yapılan selamlaşmanın özel ve derinlikli bir anlamı vardır. Hz. Peygamber döneminde, "selâm" kelimesi kullanılarak verilen selamın Müslümanlık göstergesi olarak kabul edildiğini, Kur'an'ın da bu anlayışı desteklediğini görürüz. Kur'an'a ve Hz. Peygamber'in uygulamalarına göre, selam vererek Müslümanlığını ortaya koyan kimse hakkında, niyet okumaya gidilmeksizin, Müslüman olduğu hükmü verilir. "Selam" kelimesiyle yapılan selamlaşma, Müslümanlar arasında hem toplumsal hem de dinî bir göstergedir, Müslümanlara özgü toplumsal bir semboldür:

*"Ey inananlar, Allah yolunda savaşa çıktığınız zaman iyi anlayın, dinleyin, size selâm verene, dünya hayatının geçici menfaatini gözeterek: "Sen mü'min değilsin!" demeyin. Çünkü Allah'ın yanında çok ganimetler vardır. Önceden siz de öyle idiniz, Allah size lütfetti imana geldiniz. O halde iyice anlayın, dinleyin, peşin hüküm vermeyin. Çünkü Allah yaptıklarınızı haber almaktadır."*⁶⁹ Bu âyette selâm imanın sembolü olarak karşımıza çıkmaktadır.

⁶⁹ Nisâ, 4/94.

Selâm, lafzı ve manası itibariyle inanmışlığı gösteren, manevi ağırlığı olan bir kelimedir.⁷⁰

Hz. Peygamber döneminde savaş için yola çıkan bir gurup Müslüman, beraberinde birçok ganimet bulunan bir kişiyle karşılaştılar. Bu adam onlara selâm verdi ve tekbir getirdi. Müslümanlar, onun bu sözünde samimi olmadığını, aslında kâfir olduğunu, can korkusuyla selam verdiğini düşünerek öldürdüler. Bu olayla ilgili haber Hz. Peygambere ulaşınca çok üzüldü. Olaya sebebiyet verenleri, “Adamın göğsünü yarak baktınız mı?” diyerek azarladı. Adamın malının ve diyetinin ailesine verilmesini emretti. Bu hadise, âyetin nüzûl sebebi olarak gösterilen olaylardan birisidir.⁷¹

Yüce Allah bu âyette müslümanlara, Allah için savaşa çıktıklarında sadece kâfir ve saldırgan düşmanla savaşmalarını, selâm verip Müslümanlığını açığa vuran kimsenin gerçekten Müslüman olup olmadığını iyice anlayıp dinlemeden, “sen Müslüman değilsin” dememelerini, sözlü açıklamalarına itibar etmelerini, sırf dünya malına tamah ederek onu öldürmemelerini emreder. Bir kimsenin söz ve fiillerinden kâfir olduğu açıkça belli olmadıkça, onun selâm vermesi Müslümanlığının göstergesi kabul edilir.⁷²

V. Selamın İstismarı

Selam hem bir söz kalıbı olarak hem de İslâm dininde ihtiva ettiği anlam açısından keline özgü bir eylemdir. Birisini gerçek manada selamlayan bir Müslüman, selâm sözünün ihtiva ettiği duygu ve düşünce yoğunluğunu iletmiş olur. Selâm bir söz olduğu kadar, aynı zamanda bir manadır, zâhirî ve bâtinî yapıların bütünleşmesinden oluşur. Ağzıyla selam verip kalbiyle olumsuz mesajlar vermeyen ya da gerçekten selamın ihtiva ettiği olumlu manayı kastetmeyen kişi selam vermiş sayılmaz. Hz.

⁷⁰ Ali Turgut, *Kur'an-ı Kerim'e Göre Ahlâk Esasları*, Şamil Yayınevi, İstanbul, 1980, s. 168; Akyüz, *a.g.e.*, s. 479.

⁷¹ ez-Zemahşerî, *a.g.e.*, I/541; el-Mâverdî, *a.g.e.*, I/520; Yazır, *a.g.e.*, II/1426-1427; Bilmen, *a.g.e.*, II/468; Ateş, *a.g.e.*, II/347.

⁷² es-Sâbûnî, *a.g.e.*, I/297; Yazır, *a.g.e.*, II/1425; Bilmen, *a.g.e.*, II/647-648; Hasan Basri Çantay, *Kur'an-ı Hakîm ve Meâl-i Kerîm*, Elif Ofset, İstanbul, 1992, I/138; Ateş, II/347-348; Toptaş, *a.g.e.*, II/296.

Peygamberin düşmanı olan Yahudiler ve münâfıklar ağızlarıyla ona selam verir gibi davranmışlar, ama içten içe onun kötülüğünü isteyen bir tutum içerisinde olmuşlardır. Oysa selam bir dostluk ve sevgi işaretidir. Bu gerçekliğin aksine, Yahudiler ve münâfıklar ağızlarıyla Hz. Peygamberi selamlarlarken kin ve düşmanlıklarını izhar etmişlerdir. Birtakım kelime ve telaffuz oyunları, hem İslâm selamını istismar etmişler hem de gerçek niyetlerini dışarıya sızdırmışlardır:

“Sana geldikleri zaman seni, Allah’ın selamladığı bir tarzda selamlamıyorlar ve içlerinde de “Bu dediğimizden ötürü Allah bize azap etse ya” diyorlar. Cehennem onlara yeter. Oraya gireceklerdir. Ne kötü gidilecek yerdir orası!”⁷³

Yahudiler, Hz. Peygamber ve müminlere selâm verirken sözü sövme / küfür ve ölüm anlamına gelecek biçimde geveleyip telaffuz ederlerdi. “Selâm” kelimesini “sâm” kelimesine benzeterek söylerler, böylece peygambere ve mü’minlere ölüm temennisinde bulunurlar ya da “dinizden bıkasınız” demek isterlerdi. Peygamberi bu şekilde selamlayan sadece Yahudiler değildi, Münâfıklar da onu böyle selamlarlardı. Oysa Allah, Peygamberini “selâm” ifadesiyle selamlardı. Münâfıklar ve Yahudiler “selâm” ifadesinin telaffuzunu bozarak, olumsuz bir anlamı kastederler, ama işitenlerin selam verildiğini sanmaların sağlarıydı.⁷⁴

Hz. Âişe’nin anlattığına göre bir gurup Yahudi Hz. Peygambere gelmişler ve “Essâmu aleyküm” (Ölüm üzerine olsun) demişlerdir. Yahudilerin bu kelime oyununu fark eden Hz. Âişe, “Aleykumu’s-sâm vella’neh” (Ölüm ve lanet sizin üzerinize olsun) karşılığını vermiştir. Bunun üzerine Hz. Peygamber, “Âişe, sakın ol, Allah her işte yumuşaklığı sever” demiştir. Hz. Âişe konuşmasını şöyle sürdürmüştür: “Ey Allah’ın elçisi ne dediklerini işitmedin mi?” Bunun üzerine Hz. Peygamber de şu cevabı vermiştir: “Benim bu Yahudilere “Ve aleyküm” (Ne söylediyse

⁷³ Mücâdele, 58/8.

⁷⁴ er-Râzî, a.g.e., X/491; en-Nesefî, a.g.e., IV/344; el-Kâsimî, a.g.e., VII/50; İsmâil Hakkı el-Bursevî, *Tefsîru Rûhu’l-Beyân*, Mektebetü Eser, İstanbul, 1389 h., IX/400; Derveze, a.g.e., VI/400-401; el-Mevdudî, a.g.e., VI/161; Yazır, a.g.e., VII/4789; Ateş, a.g.e., IX/317-318.

aynısı sizin üzerinize olsun) dediğimi duymadın mı)?” Bu olay üzerine âyetin (58/8) nâzil olduğu söylenir.⁷⁵

VI. Cennette Selam ve Selamlaşma

Selam cennetin en büyük nimetlerinden birisi olacaktır. Cennette selamın üç faili olacaktır. Yüce Allah ve melekler mü'minleri selamlayacaklardır. Ayrıca mü'minler de birbirlerini selamlayacaklardır. Yüce Allah ölümün ardından cennete giren mü'minleri rahmetinin bir eseri olarak sözle selamlayacaktır. Yüce Allah'ın bu selamlaması onlara iltifat etme, değer verme ve onları yüceltme amacına yöneliktir. Yüce Allah'ın bu sözlü selamının fiilî bir karşılığı da olacaktır. Dünyadayken vaat edilen nimetler ve iyi hal cennette gerçekleşecektir. Müminler kendilerini bütünüyle güvende hissedecekler, her türlü korku, kaygı, üzüntü ve sıkıntıdan uzak olacaklardır. Hepsinden önemlisi bu nimetler, iyilik ve güven hali sonsuza kadar, kesintisiz sürecektir. Cennete mü'minlerin muhatap olacakları bir diğer varlık gurubu ise melekler olacaktır. Mü'minler onlardan da “selâm” sözü işiteceklerdir. Bir anlamda melekler de mü'minleri tebrik edip müjdeleyecekler, cennetteki yaşamlarının devamı için dua edeceklerdir. Yine cennetteki her mü'min diğerleri için mutluluk vesilesi olacaktır. Birbirlerine “selam” diyerek, dualarını, sevgi, iyilik ve sağlık dileklerini, ilgi ve iltifatlarını ifade edecekler, elde ettikleri kurtuluş ve mutluluk sebebiyle karşılıklı birbirlerini müjdeleyecekler, tebrikleyeceklerdir. Seçkin ve hoş bir söz olan selam âhiretteki mutlulukların kaynağı olacaktır. Cennetlikleri cehennemlik olanlardan ayıran en önemli belirti cennetliklere verilen selam olacaktır.

Cennete girenler, sayısız imkân ve nimetlerle karşılanacaklardır. Onlara verilen nimetlerin en değerlisi ise, merhametli Allah tarafından sözle / fiilen verilen selâm olacaktır. Yüce Allah'ın, mü'minleri doğrudan selâmlaması, ta'zim yani onlara değer verme amacına yöneliktir. Yüce Allah onları selâmlayınca, bütün yönleriyle tam bir selâmet, kendisinden daha üstünü olmayan bir “selâm” a mazhar olma durumu gerçekleşecektir. Âyet şu şekilde de anlaşılmıştır: Cennette verilen nimetler, yaşanan

⁷⁵ İbn Kesîr, *a.g.e.*, IV/346; el-Merâğî, *a.g.e.*, X/11-12; Yazır, *a.g.e.*, VII/4789; Ateş, *a.g.e.*, IX/317.

iyi hal, Allah'ın onlara dünyadayken vaat etmiş olduğu esenliktir.⁷⁶ “O gün cennet halkı, bir işte eğlenirler. Kendileri ve eşleri gölgelerde, koltuklara yaslanırlar. Orada onlar için meyve ve istedikleri her şey vardır. Çok esirgeyen Rab'den sözle selâm. (Bu, çok esirgeyen Rabb'in söylediği esenliktir).”⁷⁷

⁷⁶ el-Beyzâvî, *a.g.e.*, II/285; el-Cezâîrî, *a.g.e.*, IV/386; es-Sa'dî, *a.g.e.*, s. 644; Yazır, *a.g.e.*, VI/4036; Ateş, *a.g.e.*, VII/355.

⁷⁷ Yâsîn, 36/55-58; Bkz., “İki taraf arasında bir perde ve A'râf üzerinde de hepsini işaretleriyle tanıyan erkekler vardır. Bunlar henüz cennete girmemiş olan, fakat girmeyi bekleyen, cennet halkına: “Selâm size!” diye seslendiler.” (A'râf, 7/46) Cennet ile cehennem arasında, A'râf denilen yüksek bir surun üzerinde her ikisini de görebilen birtakım insanlar bulunacaktır. İşte bu insanlar, henüz cennete girmemiş, ama girmeyi uman cennetlik kimseleri “Selâm size!” diyerek selamlayacaklardır. (el-Kurtubî, *a.g.e.*, VII/136-137; ez-Zuhaylî, *a.g.e.*, VIII/216; Ateş, *a.g.e.*, III/342) Âyet şu şekilde de anlaşılmıştır: A'rafta bulunanlar, cennetliklere “selâmün aleyküm” diye seslenirler, onlara dua ederek, cennete kavuşmuş olmalarına işarette bulunurlar. Yine bu a'rafta bulunanlar, cennete girecekleri ümidi beslerler. (el-Kurtubî, *a.g.e.*, VII/136-137; en-Nesefî, *a.g.e.*, II/80; ez-Zuhaylî, *a.g.e.*, VIII/216; es-Sâbûnî, *a.g.e.*, I/447; Bilmen, *a.g.e.*, II/1023) “Kendi'sine kavuştukları gün, mü'minleri “Selâm” ile karşılar ve onlara güzel bir ödül hazırlamıştır.” (Ahzâb, 33/44) Âyette, mü'minlerin selâm yurdunda Allah ile karşılaştıklarında selâm ile anılacakları haber verilir. Yüce Allah âhirette –ölümünden sonra, dirilmenen andından, cennete girildiğinde-gerçekleşecek bu karşılaşmada mü'minlere selâm verecektir. Yüce Allah'ın âhirette mü'minlere olan inayeti, onlara iyilik ve hayır delili olarak selam vermesidir. Zira karşılaşılan birisine selam vermek, aralarındaki kaynaşma ve yakınlaşmaya, selamı esirgemek ise, soğukluk ve uzaklaşmaya delalet eder. Ya da bu âyette sözü edilen selamlama melekler aracılığıyla olacak, melekler her yandan gelerek “selâmün aleyküm” diyecekler, güven sizin üzerinize olsun, size korku ve üzüntü yoktur müjdesini vereceklerdir. Ayete, cennette birbirleriyle karşılaşan mü'minlerin birlerini selamlayacağı şekilde mana verenler de vardır. (er-Râzî, *a.g.e.*, IX/172; el-Endelüsî, *a.g.e.*, IV/389; el-Beyzâvî, *a.g.e.*, II/248; el-Cezâîrî, *a.g.e.*, IV/276; Ateş, *a.g.e.*, VII/178) “Onlara: “Oraya esenlikle, güven içinde girin!” denilir.” (Ficr, 15/46) “Ona esenlikle girin. Bu, ebedî yaşama günüdür.” (Kâf, 50/34) Cennete kavuşan kimseler Allah katında büyük iltifat görecekler, cennete girdiklerinde selamla karşılanacaklardır. Âyette geçen selâm kelimesini emniyet anlamında değerlendirdiğimizde âyet şu anlama gelir. Onlara, “her türlü felâket, yok oluş, ölüm ve hastalık korkusu, endişe, üzüntü ve sıkıntıdan sonsuza kadar uzak olarak, cehennem ateşinden kurtulmuş ve ilâhî selâma muhatap olmuş bir şekilde cennete giriniz” denilecektir. Eğer selamlama anlamına alırsak, “Geliniz, cennete giriniz, Allah ve melekleri tarafından size selâm vardır.” şeklinde anlaşılır. (el-Kurtubî, *a.g.e.*, X/23; İbn Kesîr, *a.g.e.*, II/572; İzzuddîn Abdülazîz İbn Abdisselâm ed-Dimeşkî, *Tefsîru'l-Kur'ân*, Dâru İbn Hazm, Beyrut, 1996, II/176; el-Kâsimî, *a.g.e.*, IV/491; VI/335; el-Cezâîrî, *a.g.e.*, V/149; Muhammed Mahmûd Hicâzî, *et-Tefsîru'l-Vâzih*, Dâru'l-Ceyl, Beyrut, 1991, III/525; el-Mevdudî, *a.g.e.*, V/448/449; Bilmen, *a.g.e.*, IV/1732) “Eğer sağcılarsansa (amel defteri sağ tarafından verilenlerdense): “Ey sağcı, sana sağcılardan selâm!” (Vâkıa, 57/90-91) Amel defteri sağ tarafından verilecek mü'minlere, kendisi gibi olanlar tarafından selâm verilecektir. Elde ettikleri kurtuluş ve mutluluk sebebiyle birbirlerini müjdeleyeceklerdir. âhirette bir kimsenin “selam” ile karşılanması onun cennetlik olduğunun belirtisidir. Âyette, “fe selâmün lek” şeklinde mahâtap kalıbına dönüş yapılması, cennetliklere verilen değeri ifade etmek içindir. (er-Râzî, *a.g.e.*, X/438; el-Bursevî, *a.g.e.*, IX/341; Bilmen, *a.g.e.*, VIII/3617) “Melekler, iyi insanlar olarak canlarını aldığı kimselere de: “Selâm size, yaptıklarınıza karşılık cennete girin!” derler.” (Nahl, 16/32) Mü'minler ölüm anında ruhlarını meleklerle verirlerken, melekler onlara bir güven işareti olarak “selam size, Allah sizi selâmetle ve cennetle müjdeliyor, girin cennete” derler. (el-Kurtubî, *a.g.e.*, X/67; Bilmen, *a.g.e.*, IV/1773) “Rab'lerinin azabından korunmuşlar da bölük bölük cennete sevk edildiler. Kapıları daha önce açılmış bulunan cennete vardıklarında onun bekçileri onlara: “Selam size, ne hoşsunuz, ebedi kalmak üzere buraya girin!” dediler.” (Zümer, 39/73) “İşte onlar, sabretmelerine karşılık saraylarda ödüllendirilecekler ve orada bir sağlık dileği ve salâm ile karşılanacaklardır.” (Furkân, 25/75) Yüce Allah ve cennette görevli melekler, mü'minleri “selâm” ile karşılarlar. “Selâm size, hoş geldiniz! Buyurun! İçinde temelli kalacağı-

Cennete kavuşan kulların orada birbirlerine sağlık temennileri, duaları, övgüleri, iltifatları “selâm” olacaktır. Bu sınırlı ve geçici bir temenni değildir. Hem cennetlikler birbirlerine hem de Yüce Allah ve melekler onlara yönelik olarak “selâmette olunuz, istenmeyen ve hoş olmayan şeylerden uzakta sürekli ve sonsuz bir huzur içerisinde yaşayınız” diye iltifat edecekler, ikramda bulunacaklardır. Böylece aralarındaki sevgi ve iyilik dileği ortaya çıkacaktır. Burada “selam” kelimesi, hem huzur için bir dua ve dilekte bulunmak hem de karşılıklı huzur içerisinde tebrikleşme anlamını içerir:⁷⁸ “Onların orada duası: “Allah’ım sen her türlü eksiklikten uzaksın!”, birbirlerine sağlık dilekleri: “Selâm”, dualarının sonu da: “Âlemlerin Rabbi Allah’a hamdolsun!” sözleridir.”⁷⁹ “İnanıp iyi işler yapanlar da Rab’lerinin izniyle sürekli kalacakları, altlarından ırmaklar akan cennetlere sokuldular. Onların orada dirlik temennileri “selam”dır.”⁸⁰

Cennette mutluluk veren, seçkin ve hoş bir söz olan “selâm” sesi işitilecektir. Boş ve rahatsız edici hiçbir söz duyulmayacaktır. Yüce Allah ve melekler cennetlikleri, hem de mü’minler birbirlerini selamla karşılayacaklardır: “Orada ne boş bir söz ve ne de günaha sokan bir laf işitirler. Duydukları söz, yalnız “Selâm, selâm”dır.”⁸¹ “Orada boş söz değil, yalnız selâm işitirler. Orada sabah akşam rızıkları da hazırdır.”⁸²

Çok sayıda melek, Allah’ın yakınlığını kazanan, sonsuz nimetlere kavuşan cennetteki mü’minlere gelerek onları tebrik edecekler ve şu müjdeyi vereceklerdir: “Şimdi barış ve iyilik yurdu olan bir yere geldiniz. Burada her türlü sıkıntı ve endişeden uzak halde yaşayacaksınız.” Melek-

---

niz cennete girin!” derler. Uzun bir hayat yaşamaları için dua ederler. Bütün sıkıntılardan, istenmeyen şeylerden uzak kalacaklarını, artık bundan sonra hiçbir şeyin huzurlarını bozmayacağını belirtirler. Âyette, (25/75) “tahiyye” ile “selâm” kelimeleri bir araya gelmişlerdir. Bu durumda, tahiyyenin uzun bir yaşama, selâmın ise kurtuluş dua ve temennisi olduğu söylenir. (ez-Zemahşerî, a.g.e., III/289; eş-Şevkânî, a.g.e., IV/113; en-Neseî, a.g.e., III/259; el-Merâğî, a.g.e., VIII/288; el-Bursevî, a.g.e., VI/255; ez-Zuhaylî, a.g.e., XIX/113; Esed, a.g.e., s. 951; es-Sâbûnî, a.g.e., II/371; III/89; Bilmen, a.g.e., VI/3109).

⁷⁸ eş-Şevkânî, a.g.e., II/529; el-Kâsimî, a.g.e., IV/473; el-Mevdudî, a.g.e., II/516; Yazır, a.g.e., IV/2680; Bilmen, a.g.e., III/1364-1365; IV/1688.

⁷⁹ Yûnus, 10/10.

⁸⁰ İbrahim, 13/23.

⁸¹ Vâkıa, 56/25-26.

⁸² Meryem, 19/62.

ler bu kurtuluş ve iyilik halinin devamı için dua edeceklerdir:⁸³ *“Onlar Adn cennetlerine girerler. Babalarından, eşlerinden ve çocuklarından iyi olanlar da kendileriyle beraberdir. Melekler de her kapıdan yanlarına varırlar: “Sabretmenize karşılık selâm size, bakın dünya yurdunun sonu ne güzel!” derler.*”⁸⁴

Cennette selam ve selamlaşma konusu, Kur’an’da birçok âyette tekrar tekrar ele alınır. Bu âyetlerde ele alınan selam konusu, dünyada insanlar arası ilişkilerdeki selamlaşma konusunda da ışık tutar. Her şeyden önce, Müslümanlar selamlaşma fiiline, Allah’ın iradesini ve O’nun selam sıfatını dahil ederler. Selamlaşmak suretiyle birbirleri için diledikleri, selâmet ve esenliği mutlak manada gerçekleştirecek olanın Yüce Allah olduğu bilincini canlı tutarlar. Yine, cennetteki selamlaşma olgusundan haber veren âyetler, selâmlaşma davranışının ardındaki, muhtevasındaki derin ve kapsamlı manalar hakkında önemli mesajlar verir.

VII. Allah’ın Selâm Sıfatı

İslâm’daki selamlaşma müessesesini Yüce Allah’ın “selâm” sıfatından ayrı düşünmek doğru değildir. Çünkü İslâmî selamın metafizik bir boyutu da vardır. Karşılıklı selamlaşan iki mü’min birbirlerine iyilik ve esenlik dilemiş olurlar. Mutlak manada insanlara iyilik ve esenlik verecek olan yani birbirine esenlik dileyen mü’minlerin dileklerini gerçekleştirebilecek olan, sadece Yüce Allah’tır. Karşılıklı selamlaşan iki mü’min aynı zamanda Allah’a birbirleri için dua etmiş olurlar. Allah’a dua eden bir mü’min, duanın içeriğine uygun düşen ilâhî sıfat adına dilekte bulunur. Örneğin, bağışlanma dilerken, Allah’ın bağışlayıcılığına yönelerek dua eder. Aynı şekilde, birbirine selam vererek esenlik dileyen mü’minlerin, adına dilekte buldukları ilâhî sıfatların başında doğal olarak “selâm” sıfatı gelir:

*“O, öyle Allah’tır ki, O’ndan başka Tanrı yoktur. Pâdişah’tır, mukaddes’tir, selâm, mü’min, müheymîn, azîz, cebbâr, mütekebbir’dir. Allah insanların ortak koştukları şeylerden yücedir.”*⁸⁵

⁸³ el-Kurtubî, a.g.e., IX/205; İbn Kesîr, a.g.e., II/529; el-Mevdudî, a.g.e., II/491.

⁸⁴ Ra’d, 13/23-24.

⁸⁵ Haşr, 59/23.

Kur'an'ın birçok âyetine serpiştirilmiş bulunan Allah'ın en güzel isimlerden bir gurup, bu âyetlerde topluca anılmaktadır. Bunlardan birisi de "selâm"dır. Selâm, Allah'ın kullarına zulmetmekten ve kusurlardan uzak olduğunu anlatır. Selâm, kullarına emniyet, esenlik ve selâmet veren, cennette onları selamlayan, demektir. Selâm sıfatının sahibi olarak Allah, kurtuluşun tek kaynağıdır. Selâm, Allah'ta zaaf ve noksanlık bulunmadığını, kemalinin son bulmasının mümkün olmadığını, O'nun bu tür nitelemelerden uzak olduğunu ifade eder.⁸⁶

Müfessirler Allah'ın selâm ismini izah ederlerken iki yaklaşım sergilemişlerdir. Bunlardan birisinde "Allah başkalarına esenlik verir", "diğerinde ise, "Bizzat kendisi her türlü eksiklikten sâlim olandır." Birinci anlam, selâm kelimesinin müteaddî / geçişli olduğu düşünülerek verilmiştir. İkinci anlam ise, kelimenin lâzım / geçişsiz olduğu kabul edilerek verilmiştir. Kısacası, selâm ismiyle ilgili bu iki farklı isimlendirme, bu mastar kelimesinin dilbilgisi açısından hem lâzım hem de müteaddî olarak isimlendirilebilmesinden kaynaklanmıştır. Aslında birinci anlam yani kelimenin müteaddî kabul edilmesi halinde ortaya çıkan anlam, ikinci anlamı da içermekte, daha geniş bir alanı kapsamaktadır.⁸⁷

VIII. İnkârcılara Selâm

Selam kelimesi, muhtevasında barış, saldırmazlık, sözlü ve fiilî düşmanlığı bırakma gibi anlamları barındırır. Müslümanlar, kendilerine ve ilâhî değerlere karşı düşmanlık gösteren, özellikle sözlü olarak sataşan kimselere karşı barışçı bir yaklaşım sergilerler. Kendi aralarında dostluk, sevgi, saygı, iyilik dileği olarak kullandıkları "selam" kelimesini, kendilerine ve sahip oldukları değerlere düşmanlık gösterenlere karşı da barış ve saldırmazlık mesajı olarak kullanırlar. Kendilerini amaçsız bir çatışma ve tartışma ortamına çekmek isteyenlere karşı "selam" diyerek, ısrarla barışı korumayı ilke edinirler:

⁸⁶ ez-Zemahşerî, *a.g.e.*, IV/497; eş-Şevkânî, *a.g.e.*, V/257; el-Kurtubî, *a.g.e.*, XVIII/31; Celalüddin Muhammed İbn Ahmed el-Mahallî, Celalüddin Abdurrahman İbn Ebî Bekr es-Suyûtî, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Kerîm*, Dâru'l-Kalem, Kahire, 1966, s. 508; el-Bursevî, *a.g.e.*, IX/459; Esed, *a.g.e.*, s. 1134; el-Mevdudî, *a.g.e.*, VI/207; Ateş, *a.g.e.*, IX/363.

⁸⁷ Suad Yıldırım, *Kur'an'da Ulûhiyet*, Kayıhan Yayınları, İstanbul, 1997, s. 268; Metin Yurdağür, *Âyet ve Hadislerde Esmâ-i Hüsnâ: Allah'ın İsimleri*, Marifet Yayınları, İstanbul, 1996, s. 79-80.

*“Rahmân’ın kulları öyle kimselerdir ki onlar, yeryüzünde mütevâzi olarak yürürler, cahiller kendilerine laf atarsa; “Selâm!” derler.”*⁸⁸

Âyette mü’minlerin özellikleri, olumlu karakterleri anlatılır. Mü’minler şımarıklık, kibir ve gururdan uzak duran, insanlara karşı alçak gönüllü, ağırbaşlı davranan kimselerdir. Onlar yumuşak huylu, doğru düşünceli, güzel ahlâklı insanlardır. Burada sayılan diğer bir özellik de şudur: Kötü karakterli, inkârcı insanlar, terbiyesiz, düşüncesiz, dar kafalı, kaba ve küstah kişiler kendilerine münasebetsiz, hoş karşılanmayan sözler söyledikleri zaman, onlara uymaz, kötü karşılık vermez, günaha düşürücü söz söylemekten korunur, sadece “Selâm!” deyip geçerler, esenlik dileyip yollarına devam ederler. Akılsıza uyup akılsızlık, cahile uyup cahillik etmezler, öfkelerini yutkunurlar, yapılanları bağışlayıp görmezlikten gelirler, yumuşaklık ve iyilikle onlardan ayrılır, uzaklaşırlar. Kendileriyle alay etmek ve inançları hakkında tartışmak isteyen kimselere, “Sizinle aramızda iyi ya da kötü hiçbir ilişki yoktur, belki siz de durunuza düzeltir kurtulursunuz.” derler. Bu âyette müşriklere gerçek manada selam verilmesi söz konusu değildir.⁸⁹

⁸⁸ Furkân, 25/63; Kur’an’da inkârcılara verilen selâm örnekleri için bkz., “Boş söz işittikleri zaman ondan yüz çevirirler ve: “Bizim işlerimiz bize, sizin işleriniz size. Size selâm olsun, biz cahillerle sohbet etmeyi istemeyiz” derler.” (Kasas, 28/55) Mü’minler, kötü ve incitici ya da ilâhî değerlere aykırı bir söz işittiklerinde, bu sözleri söyleyenlerden, “size selam” diyerek yüz çevirirler, onlarla yakın ilişki kurmazlar, senli benli olmazlar. Burada sözü edilen selam, normal selamlama anlamında değildir. Âyetteki “selâmün aleyküm” ifadesi bir tür mütâreke ifade eder yani kavga etmeyelim, ayrılalım, Allah’a ismarladık anlamındadır. “Biz anlayışsız insanlara uymak, sevgi beslemek, onlarla sohbet etmek, muhatap olmak istemiyoruz, bu seviyesiz konuşma ortamından kendimizi uzak tutuyoruz, kötü söze kötüsüyle değil, iyi sözle karşılık vermeyi tercih ediyoruz, biz barış istiyoruz, sizinle hiçbir işimiz yoktur.” manasındadır. (el-Beyzâvî, a.g.e., II/196; el-Merâğî, a.g.e., VII/181; Hicâzî, a.g.e., II/837; Derveze, a.g.e., II/302; ez-Zuhaylî, a.g.e., XX/126-127; es-Sa’dî, a.g.e., s. 570; Yazır, a.g.e., V/3747.) “İbrahim: “Selâm sana, dedi, senin için Rabb’imden mağfîret dileyeceğim. Çünkü O, bana lütfkârdır.” (Meryem, 19/47) Burada Hz. İbrahim ile babası arasında geçen bir konuşma söz konusudur. O babasının şiddetli karşı koymasına rağmen, nezaketten, yumuşaklıktan ayrılmamış, ona kötülükle karşılık vermemiştir. Onun endişesini gidermeye, ona güven telkin etmeye çalışmıştır, hoşlanmayacağı bir şeyi asla yapmayacağına, saygısını devam ettireceğine dair îmada bulunmuştur, kurtuluşu için çabaladığını göstermek istemiştir. Hz. İbrahim’in babasına, selâm vermesi, onunla barış içerisinde olması, mütâreke yapması, ona kötülük yapmayı istememesi şeklinde de anlaşılabilir. (er-Râzî, a.g.e., VII/546; el-Kurtubî, a.g.e., XI/75; es-Sâbûnî, a.g.e., II/219; Bilmen, a.g.e., IV/2028)

⁸⁹ ez-Zemahşerî, a.g.e., III/283; eş-Şevkânî, a.g.e., IV/107; el-Kâsimî, a.g.e., V/349; Esed, a.g.e., s. 737; es-Sâbûnî, a.g.e., II/369; el-Mevdudî, a.g.e., III/537; Bilmen, a.g.e., V/2429; Ateş, a.g.e., VI/272.

Bu âyette (25/63) mü'minlerin barışçı özelliklerinin yanında mütevâzi kişilikleri de hatırlatılmıştır. Selâm olgusuyla alçakgönüllülük karakteri yan yana gelmiştir. Bu durum, genel manada selamlaşmanın ruhunda alçakgönüllülük gösterme, kibir ve büyüklenmeyi bir kenara bırakma niyet ve düşüncesinin hâkim olduğuna işaret eder.

Müslümanların birbirlerine verdikleri selam ile mü'minlere ve dinî değerlere düşmanlık eden kimselere verdikleri selam birbirinden farklıdır. Müslümanın müslümana verdiği selam ilişki kurmak ve ilişkiyi sürdürmek içindir. Oysa Müslümanlara ve değerlerine düşmanlık gösterenlere verilen selam bir tür ayrılık ve ilişkiyi kesme ifadesidir. Birisinde ilişki kurmak amaçlanırken, diğerinde ilişki kesmek hedeflenmektedir. Eğer muhatabımız bizi tartışma ve çatışma ortamına çekiyor, tahrik etmeye çalışıyor, kişiliğimize ve değerlerimize saldırıyor ise, bizim de aynı üslup ve yöntemle ona karşılık vermemiz Yüce Allah tarafından doğru bulunmamıştır. Böylesi durumlarda yapılması gereken, "selâm" deyip o ortamı terk etmektir. Nitekim Yüce Allah, Hz. Peygambere de böyle yapmasını tavsiye etmiştir:

*"Ey Muhammed, şimdi sen onlardan geç ve "Size esenlik dilerim" de. Yakında bileceklerdir."*⁹⁰

Yüce Allah Hz. Peygamber'in müşriklerden yüz çevirmesini, onların kötü sözlerinden, büyücü, kâhin gibi yakıştırmalarından ve davranışlarından dolayı üzülmemesini, alaycı tavırlarına karşılık vermemesini, onlara kaba sözlerle değil, iyilikle, "selam" diyerek karşılık vermesini ister. Cahillere karşı akıl sahibi ve basiretli bir kimse olarak davranmasını önerir. Etraftan sataşanlarla kavga etmemesini, doğruları ve ilâhî mesajları diğer insanlara anlatmaya devam etmesini tavsiye eder. Burada sözü edilen "selâm", "selâmün aleyküm" demek değildir. Bir tür barış, mütâreke ve saldırmazlık işaretidir. Bu selamın, müşriklerin kurtuluş ve hidayeti için yapılmış bir dua olduğu da söylenebilir.⁹¹

⁹⁰ Zuhurf, 43/89

⁹¹ el-Kurtubî, a.g.e., XVI/83; en-Nesefî, a.g.e., IV/89; el-Kâsimî, a.g.e., VI/201; ez-Zuhaylî, a.g.e., XXV/196; es-Sa'dî, a.g.e., s. 717; el-Mevduđî, a.g.e., V/274; Bilmen, a.g.e., VI/3305; Toptaş, a.g.e., VII/100.

Mekkeli müşriklere karşı yapılan bu uygulamanın geçici süreyle sınırlı olduğunu, daha sonra savaşa izin verildiğini söyleyen müfessirler de vardır.⁹²

Hz. Mûsâ ile Firavun arasında geçen selamlaşma formu yani “esselâmü alâ men ittebea'l-hüdâ” kalıbı inkârcı kimselere verilen selâmın şeklini oluşturmuştur. Aslında bu selâm şeklinde inkârcılara bir mesaj verilmektedir: “İnkârınıza devam ettiğiniz sürece Allah'ın selâmı ve selâm sıfatının bir yansıması olan dünyevî ve uhrevî kurtuluş, esenlik sizin için asla mümkün olmayacaktır.” Yüce Allah âhirette mü'minleri selamlayacak, hem dünyada hem de âhirette onlara selamet bahşedecektir. Allah'ın selamını, buna bağlı olarak dünyanın ve âhiretin esenliğini arayanlar hidayete tabi olmak zorundadırlar:

“Haydi, varın ona deyin ki, biz senin Rabb'inin elçileriyiz; İsrâil oğullarını bizimle gönder, onlara azap etme. Biz Rabb'inden sana bir âyet getirdik. Esenlik, hidâyete uyanlardır.”⁹³

Hz. Mûsâ ve Hz. Hârûn, Firavun'a gidip onu hak dine davet etmişler, ona ilâhî mesajları iletmişler, mucizeler göstermişlerdir, sonra da ona söyle demişlerdir: “Selâm hidâyete tâbi olan kimse üzerinedir.” Yüce Allah'ın ve meleklerin selâmı peygamberlere iman eden, ilâhî mesajları benimseyen ve hak dini kabul edenlerdir. Melekler cennette hidâyete uyanlara selâm vereceklerdir. Dünyada ve âhirette selâmet, Yüce Allah'ın varlığını kabul eden ve gösterdiği yola uyan kimseler içindir. Müslüman olan, ilâhî azaptan kurtulur. Allah'ın bahşedeceği nihâi kurtuluş, yalnızca O'nun gösterdiği yolu izleyen kimselerin olacaktır. Burada Firavuna selâm verilirken, “Selam İslam'a girenlere” denmektedir. Mü'minlere selâm verirken, “selâmün aleyküm”, kâfirlere selam verirken ise “esselâmü alâ men ittebea'l-hüdâ” (selâm hidâyete tâbi olanlara) denir. Buradaki selâm mü'minlerin birbirlerine verdiği selâmdan farklıdır.⁹⁴

⁹² el-Kurtubî, a.g.e., XVI/83.

⁹³ Tâhâ, 20/47.

⁹⁴ el-Kurtubî, a.g.e., XI/136; en-Nesefî, a.g.e., III/86; ez-Zuhaylî, a.g.e., XVI/216-217; Esed, a.g.e., s. 628; es-Sa'dî, a.g.e., s. 455; Bilmen, a.g.e., IV/2074-2075; Toptaş, a.g.e., V/69.

IX. Peygamberlere Selâm

Peygamberlik görevini başarıyla yerine getirmiş peygamberler anılırken “selâm olsun!” tarzında bir iltifata, ilgiye, övgüye, takdire, tebriğe mazhar olmuşlardır. Hem Yüce Allah hem de mü’minler onları bu tarz bir selamlamayla anmışlar ve yad etmişlerdir. Burada sözü edilen selamlama, karşılıklı iki kişinin selamlaşmasından farklılık arz etmektedir. Kur’an’da sözü edilen bu selamlama şeklinde öne çıkan husus, selamlanan kişiye karşı övgü, takdir ve değer vermenin, ilgi göstermenin sözü olmasıdır. Kur’an’daki bu uygulamayı, iki kimse arasındaki selamlaşmaya da genelleyecek olursak, insanlar arasındaki selamlaşmanın da karşılıklı ilgi gösterme, değer verme, iltifat etme, saygı belirtme niyetini de bünyesinde taşıdığını söyleyebiliriz:

“Sonra gelenler arasında ona iyi bir ün bıraktık. Âlemler içinde “Nûh’a selâm olsun.”⁹⁵ “Sonra gelenler arasında ona iyi bir ün bıraktık. “İbrahim’e selâm olsun.”⁹⁶ “Sonra gelenler arasında onlara iyi bir ün bıraktık. Mûsâ ve Hârûn’a selâm olsun.”⁹⁷ “Biz sonra gelenler arasında ona iyi bir ün bıraktık. İlyâsîn’e selâm olsun.”⁹⁸ “Selâm gönderilen elçilere.”⁹⁹

Burada sözü edilen peygamberlerin insanlar arasında iyi kimseler olarak isimleri ve ünleri kalmış, daha sonraki nesiller ve kıyâmete kadar bütün müminler onları hayırla, selam ve saygıyla anarak “selâm”, “her iki dünyanın selâmeti ve mutluluğu onların üzerine olsun” demişlerdir. Bu peygamberler her zaman, kesintisiz bir şekilde insanlığın övgüsüne, sevgisine mazhar olmuşlardır. Burada sözü edilen selâm’ın peygamberlere Allah tarafından olduğu söylenmiştir. Yüce Allah, onlara uyulsun, yollarından gidilsin diye onları selamlamıştır. Hatta melekler ve cinler arasında da selâm ve saygıyla yâd edilmişlerdir. Sâffât suresinde tek tek bazı peygamberlerin isimleri sayılarak onlara selam verilirken, 181. âyette ge-

⁹⁵ Sâffât, 37/79.

⁹⁶ Sâffât, 37/108-109.

⁹⁷ Sâffât, 37/119-120.

⁹⁸ Sâffât, 37/129-130.

⁹⁹ Sâffât, 37/181.

nel olarak elçilik görevini yerine getiren bütün peygamberlere selam verilmiştir.¹⁰⁰

C. Hz. Peygamber'in Selâmlaşma Olgusuna Yaklaşımı

Hz. Peygamber, selamlaşmayı, bilhassa verilen selamı almayı müslümanın müslüman üzerindeki hakkı olarak ifade eder: "Müslümanın Müslüman üzerindeki hakkı beştir: Selamı güzelce karşılayıp iade etmek, hastayı ziyaret etmek, cenazeyi uğurlamak, davete katılmak, hapşırın kişiye "Allah sana rahmet etsin" demek."¹⁰¹ Hadiste sayılan konular, başkalarının iyiliğini düşünme, onların sevinçlerini, acılarını paylaşma gibi toplumsal bağları güçlendiren, canlı tutan fiillerdir. Selamlaşma da bu davranışlardan biri olarak sayılmıştır. Bu fiiller, "Müslümanın Müslüman üzerindeki hakları" olarak nitelenmiş ve bunları yerine getirme konusunda manevî bir yükümlülük ve sorumluluk getirilmiştir. Hz. Peygamber, sorumluluk bilincini ortaya çıkararak insanları, selamlaşma konusunda eğitmeyi amaçlamıştır.

Toplum içerisinde selâmı yaymak Hz. Peygamber'in sünnetidir. O, birçok hadisinde selâmın önemi ve toplum içerisinde yaygınlaştırılmasının gereği üzerinde durmuştur: Bir sahâbi Hz. Peygamber'e, "İslâm'ın hangi işi daha hayırlıdır diye sorduğunda peygamberimiz şu karşılığı vermiştir: "Yemek yedirmen, tanıdığına ve tanımadığını selâm vermen-dir."¹⁰² Hadiste, selâmı yaygınlaştırmaya teşvik vardır. Selâm mü'minlerin tevâzuyla şefkat kanatlarını birbirinin üzerine örtmeleri anlamına gelir, kalplerini birbirine kaynaştırır, aralarında sevgi ve dostluk ilişkileri doğurur, onları ortak amaçlar etrafında bir araya getirir. Hadiste sözü edilen, yemek yedirmek ve selam vermek gibi davranışlar, insanlar

¹⁰⁰ el-Beyzâvî, *a.g.e.*, II/296; el-Kâsimî, *a.g.e.*, VI/67, 82; el-Merâğî, *a.g.e.*, VIII/179, 186, 189; es-Sâbûnî, *a.g.e.*, III/37, 41, 43, 47; Yazır, *a.g.e.*, VI/4060, 4064, 4079-4080; Bilmen, *a.g.e.*, VI/2986, 2995, 2998, 3001, 3016; Ateş, *a.g.e.*, VII/409, 413, 419, 420, 433.

¹⁰¹ Buhârî, Babu mâ câe fi's-sehv, II/70; Müslim, Kitâbu's-selâm, VII-10.

¹⁰² Buhârî, İman, 6-20.

arasında sevgi duygularını açığa çıkaran, dostlukları pekiştiren eylemlerin başında gelir.¹⁰³

Hadiste, selamın sadece belli kimselere değil, herkese verilmesi gerektiğine dair bir işaret vardır. Mü'minler, bütünüyle birbirlerinin kardeşidirler, kardeşlik hak ve ödevleri konusunda eşittirler. Selam verirken sadece tanıdık kimselerle sınırlı kalmamak, Allah için samimi bir davranışta bulunmak ve tevazu göstermek demektir.¹⁰⁴ İnsan, tanıdıklarıyla zaten belli düzeyde ilişki ve iletişim imkânına sahiptir. Kişinin tanışmadığı kimselere selam vermesi, dostluk halkasının genişlemesine, toplumda daha geniş katılımıla yakınlık ve samimiyet bağlarının ortaya çıkmasına yol açacaktır. Özellikle bir müslümanın tanımadığı bir müslümana selam vermesinde çekinecek ya da tanımadığı bir kimsenin selam vermesini yadırgamasını gerektirecek bir durum yoktur. Çünkü her Müslüman diğerinin din kardeşidir.

İnsan yaratılış açısından medenî bir varlıktır, normal bir yaşam sürebilmesi için mutlaka ilişki, iletişim, işbölümü ve dayanışma içerisinde bulunması gerekir. İnsanlar arası ilişki ve dayanışmayı ortaya çıkaran ve devamına vasita olan unsurların başında dostluk ve sevgi gelir. Hz. Peygamber, dostluk ve sevginin, dolayısıyla insanlar arasında iyi ilişkilerin ortaya çıkması için selamlaşmanın önemine vurgu yapar. Selâmlaşmayı, insanları, özellikle de Müslümanları birbirine sevdiren saydıran tutum ve davranışların en başına koyar:¹⁰⁵

“İman etmedikçe cennete giremezsiniz; birbirinizi sevmedikçe de olgun imana sahip olamazsınız. Size, yaptığınız takdirde birbirinizi seveceğiniz bir şeyi haber vereyim mi? Aranızda selâmı yayınız.”¹⁰⁶ Hz. Peygamber burada, kin, düşmanlık ve çekememezliğin ortadan kalkmasında,

¹⁰³ Bedrüddîn Ebû Muhammed Mahmûd İbn Ahmed el-Aynî, *Umdetü'l-Kârî*, Mektebetü Mustafâ el-Bâbî, Mısır, 1972, I/156; Ebu'l-Hasen Ali İbn Helf İbn Abdülmelik İbn Battâl, *Şerhu İbn Battâl*, Dâru'l-Kütübü'l-İlmî, Beyrut, 2003, I/57.

¹⁰⁴ Ebu't-Tayyib Muhammed Şemsü'l-Hak el-Azîmâbâdî, *Avnu'l-Ma'bûd*, Dâru'l-Fikr, Beyrut, 1995, XIV/80; el-Aynî, *a.g.e.*, I/156.

¹⁰⁵ Şah Veliyullah Dihlevî, *Huccetullâhil-Bâliğa*, Çev. Mehmet Erdoğan, İz Yayıncılık, İstanbul, 1994, I/464; Duman, “Asr-ı Saadet'te Âdâb-ı Muâşeret”, V/309.

¹⁰⁶ Müslim, İman, 93.

mü'minler arasında sevgi bağlarının oluşmasında, selamlaşmanın yaygınlaşmasının önemli bir yeri olduğunu ifade etmektedir.¹⁰⁷

Olgun bir iman ve kusursuz bir kişilik sahibi olmak, mü'minlerin birbirlerini sevmelerine bağlıdır. Selam vermek, insanlar arasında sevgi duygularını ortaya çıkarmanın, birleşip kaynaşmanın en önemli faktörlerinden birisidir. Selam verme Müslümanlar arasında küsmeye, ilişkileri koparma, arayışı bozma, dostluk bağlarını koparma gibi olumsuz gelişmelerin önündeki en büyük engeldir. Selâm vermek mü'mini alçakgönüllülüğe, başkalarına saygı göstermeye alıştıırır.¹⁰⁸ İslam'a göre selamlaşma, sadece kişisel ve toplumsal bir mesele olarak kalmaz, aynı zamanda bir iman meselesi haline gelir. Bir Müslüman, dinin kendisine önerdiği bütün emir ve tavsiyeleri kabul eden, onları yerine getirme yükümlülüğünü üzerine alan kimsedir. İman, mü'mini dinin emir ve tavsiyelerini yerine getirmeye manevi olarak zorlar ve teşvik eder. İşte ilâhî değerlere iman eden ve peygamberin tavsiyelerine bağlılık gösteren bir mü'min "selamlaşma" kuralını yaşamaya ve yaşatmaya kendiliğinden motive olur. Selamlaşmayı, mü'min kişiliğinin ayrılmaz bir parçası haline getirir.

"Selamı ifşâ etmek", tanıdık tanımadık bütün Müslümanlara, adeta saçıp dağıtırcasına bol bol selam vermektir. Müslümanların birbirleriyle tanışmaları, aralarında toplumsal bütünlük oluşturmaları selamlaşmayı aralarında yaymalarıyla mümkündür. "Selamı aranızda ifşâ edin!" ifadesi, selamlaşma konusunda bir teşviktir. Burada sözü edilen selamı yayma işi, tanış, tanış olmayan ayrımı yapmadan bütün Müslümanlara selam vermek demektir.¹⁰⁹ Hz. Peygamber, selamlaşma alışkanlığının bireylere ve topluma kazandırılması için, uygulamalı, etkin eğitim yöntemini önermiştir. Selamın toplum içerisinde bizzat yaşanarak öğrenilmesini, öğretilmesini, kurumsallaşmasını tavsiye etmiştir. Selamın dindeki önemini ve toplum hayatındaki getirilerinin bilincinde olan herkesi, "selam eğitimi" vermekle görevlendirmiştir. Hz. Peygamber, selamlaşmanın in-

¹⁰⁷ Ebu'l-Hasan el-Mâverdî, *Maddî ve Manevî Yüce Hedefler*, Çev. Bergamalı Cevdet Efendi, M. E. B., İstanbul, 1993, s. 683-684.

¹⁰⁸ Muhyiddîn en-Nevevî, *el-Minhâc*, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut, 1997, II/224-225; Ahmed Davudoğlu, *Sahih-i Müslim Tercüme ve Şerhi*, Sönmez Neşriyat, İstanbul, 1973, I/297-298.

¹⁰⁹ en-Nevevî, *a.g.e.*, II/224-225; Davudoğlu, *a.g.e.*, I/297-298.

sandan insana bulaşan ve böylece yayılan bir alışkanlık haline gelmesini istemiştir. İnsanlara selam vererek onları etkileyen kişi, doğal olarak onların da başkalarına selâm verme ihtiyacı ve isteği duymalarına sebep olabilecektir. Bu yüzden her şuurlu mü'min, sadece birine ya da birilerine selam verdiğini değil, toplum içinde selamlaşma müessesesinin yaşanmasına hizmet ettiğini, bir nebevî sünneti yaşattığını da unutmamalıdır.

Hz. Peygamber, selâm vermede önce davranmanın daha sevap olduğunu belirtir: "Kuşkusuz, Allah katında insanların en iyisi, önce selâm verendir."¹¹⁰ Selamlaşmayı İslâmî bir müessese ve nebevî bir gelenek / sünnet kabul eden bir mü'min, onu yaşamak ve yaşatmak için her zaman çaba ve gayret içerisinde olacaktır. Bu gayret ve motivasyon onu her zaman başkalarına selam vermeye sevkedecek, durup başkalarının kendisine selam vermelerini beklemeyecektir. Verilen bir selamı almak başlatılan bir eyleme dahil olmaktır. Ama bir kimseye selam vermek, yeni bir eylem başlatmaktır. Yüce Allah, selamlaşma eylemini başlatanı, bu eyleme katılandan daha değerli bulmaktadır. Eylemi başlatana verilecek ilâhî mükâfatın daha fazla olacağına işaret etmektedir. Bu tür ilâhî teşvik ve yönlendirmeler, mü'minleri selamlaşma konusunda eğitmektedir. Verilen selamı alan kişi sadece bir kişilik eylemde bulunmaktadır. Selam veren kişi, başkasının selam almasını sağlayarak iki kişilik eyleme yol açmaktadır. Bu açıdan bile onunun daha kazançlı olduğunu söylemek mümkündür.

Çocuklara selam vermeyi ve almayı öğretmek, bunu bir alışkanlık haline getirmelerini sağlamak gerekir. Bu yüzden çocukları eğitmek ve yetişkinlerle kaynaşmalarını sağlamak amacıyla, yetişkinlerin çocuklara da selam vermesi tavsiye edilir. Hz. Peygamber, çocukları İslâm'ın toplumsal yaşam kurallarına alıştırmak için, onlara selam vermeyi bir ilke olarak önermiştir. Yetişkin olduklarında uygulamaları için çocuklara selamlaşmayı öğretmiş, benimsetmeye çalışmıştır. Telkin ve teşvik yoluyla, hatta bizzat selam verip örnek oluşturmak suretiyle erken yaşta selamlaşma eğitimi vermiştir. Hz. Enes'ten gelen rivayetlerde Hz. Peygam-

¹¹⁰ Ebû Dâvud, Edeb, 133 /144.

ber'in sokakta oynayan çocukları gördüğünde onların yanına gittiği, selam vererek onlarla sohbet ettiği görülür.

Enes İbn Mâlik, yaşlılarıyla oynarken kendisini çağırdığı sırada Hz. Peygamberin kendisine selam verdiğini aktarır: "Hz. Peygamber yanımıza gelmişti. Ben çocuklarla birlikteydim. Bize selam verdi ve beni bir işi yapmam için gönderdi. O, ben dönünceye kadar oturup bekledi."¹¹¹ Enes, Hz. Peygamber'in yolda giderken rastladığı çocuklara "selâm üzerinize olsun çocuklar!" kalıbını kullandığını söyler.¹¹²

Hz. Peygamberin bu uygulamalarında, belli bir zihinsel olgunluğa erişmiş çocuklara selamlaşmayı sevdirmeye, benimsetmeye çabası vardır. Yine bu uygulama Hz. Peygamberin alçakgönüllülüğünün ve insanlara karşı beslediği derin şefkatinin bir göstergesidir.¹¹³ Çocukları dinin öngördüğü toplumsal kurallardan biri olan selamlaşmaya alıştırmak için onlara selam vermek gerekir. Yetişkinler bu davranışlarıyla aynı zamanda, kibir ve gururu bir yana bırakmış, çocuklara tevazu ve şefkatle yaklaşmış olurlar.¹¹⁴ Selâm veren kişinin karşı tarafa iletmiş olduğu önemli mesajlardan birisi de saygı, değer verme, incelik gösterme ve alçakgönüllülüktür. Selamlaşmadaki bu özelliği Hz. Peygamberin çocuklara selam vermesinde açık bir şekilde görürüz. Hz. Peygamber mütevazî bir kişilik örneği sergileyerek karşılaştığı çocukları selamlamış, onların kendilerini değerli ve önemli hissetmelerini sağlamıştır.

Hz. Peygamber yanında eğitip yetiştirdiği Enes'e şu tavsiyelerde bulunmuştur: "Oğlum! Ailenin yanına geldiğinde selâm ver ki, sana ve ev halkına bereket olsun."¹¹⁵

Eğitimin belli bir yaşı yoktur, ama erken yaşta verilen eğitimin, daha belirleyici ve kalıcı olduğu söylenebilir. Hz. Peygamberin selamlaşma alışkanlığını kazandırmaya erken yaşlarda başladığı görülür. Hz.

¹¹¹ Ebû Dâvud, Selâm, 4; İbn Mâce, Edeb, 14.

¹¹² Buhârî, İsti'zân, 15; Müslim, Selâm, 15; Tirmizî, İsti'zân, 8, Ebû Dâvud, Edeb, 145, İbn Mâce, Edeb, 14.

¹¹³ en-Nevevî, *a.g.e.*, XIV/374.

¹¹⁴ Muhammed Nûr Süveyd, *Peygamberimizin Sünnetinde Çocuk Eğitimi*, Çev. Zekeriya Güler, Uysal Kitabevi, Konya, 1998, s. 156.

¹¹⁵ Tirmizî, İsti'zân, 20.

Peygamber, sürekli yakınında ve gözetiminde bulunan Enes'i henüz çocuk yaşta selamlaşma konusunda eğitmiştir. Çocuklarla karşılaştığı ortamlarda onlara selam vererek bu eğitimi bizzat hayatın içerisinde onlara vermeye çalışmıştır.

İslâm'ın toplumsal yaşayış kurallarına göre, bir guruptan ya da kişiden ayrılırken de selâm verilmesi gerekir. Hz. Peygamber bu ilkeye şu sözleriyle ışık tutar: "Sizden biriniz, bir topluluğun yanına geldiği zaman selâm verdiği gibi, ayrılırken de selam versin. Çünkü ikinci selam en az birincisi kadar önemlidir."¹¹⁶

Sonuç

İnsan ilişkilerininin temelde iki zıt özelliği vardır. Bunlardan birincisi, barış ve iyiliği, ikincisi ise, çatışma ve düşmanlığı esas alır. İnsanlar ve toplumlar arası ilişkilerde "selam" her zaman barışı ve iyiliği temsil etmiştir. İslâm dini, Kur'an ve hadisler aracılığıyla müntesiplerine ısrarla, selamlaşmayı emir ve tavsiye buyurmuştur. Selamlaşmayı bir dinî müessesese haline getirerek, insanlara arası ilişkileri, barış, dostluk, karşılıklı saygı, sevgi, iyilik, tevazu, hoşgörü temeline yerleştirmeyi hedeflemiştir.

Kur'an'ın Müslümanlara kazandırmaya çalıştığı selamlaşma kültürü, Müslüman olmayanlarla olan ilişkilerde barışa önem vermeyi öngörür. Müslümanlara ve sahip olduklara değerlere sataşan, Müslümanları çatışma ortamına çekmek isteyen kimselere karşı Kur'an, "selâm!" deyip uzaklaşmayı tavsiye eder. Barışı korumak için elden gelen sabrın gösterilmesini ister. Müslümanlarla, fiilî olarak düşmanlık içerisinde olan kimselerin, saldırmazlık ve barış eğilimi göstermeleri halinde, Müslümanların bu eğilime olumlu karşılık vermeleri gerektiği söylenir. Savaş konusunun işlendiği âyetlerle selâm konusunun ele alındığı âyetlerin (4/84-91) iç içe yer almasından dolayı müfessirler böyle bir kanaate sahip olmuşlardır. Selâm kelimesinin alındığı "s-l-m" kökünün hem Arapça'da hem de Kur'an'da barış anlamında kullanılması selamlaşma ile genel manada barış arasındaki ilişkiyi desteklemektedir.

¹¹⁶ Tirmizî, İsti'zân, 15; Ebû Dâvud, Edeb, 139.

Selamlaşma, her kùltürde, farklı inançların yaşandığı toplumlarda mevcut olan bir iletişim vasıtasıdır. Selamlaşma, öncelikle dünyevî yönü olan bir iyilik temennisidir. Kur'an'ın ve hadislerin öğrettiği Müslümanlar arasındaki selamlaşmanın aynı zamanda metafizik boyutu da söz konusudur. Birbirine selam verip alan Müslümanlar birbirlerinin iyiliği için Allah'a dua etmiş olurlar. Selamlaşma böylece iki kişi ya da gurup arasındaki ilişki olmaktan çıkar, üçüncü bir varlığın müdahalesine açılır. Bu varlık Yüce Allah'tır.

İnsanlara selamlaşma alışkanlığı kazandırabilmek için, Hz. Peygamberin yaptığı gibi, erken yaşta eğitime başlamak lazımdır. Selamlaşmanın dünyada insanlar arası ilişkilerdeki kazanımlarını ve âhirette selamlaşmadan dolayı verilecek sevabı konu edilen hadis ve âyetler her vesileyle hatırlatılıp öğretilmelidir. Selamlaşmanın sadece bir ağız alışkanlığı haline gelmemesi için sürekli bir bilinçlendirme çabası içerisine girilmelidir. Selam alıp verirken, "selam" sözünün muhtevastaki anlam derinliği zihinlerde ve kalplerde muhafaza edilmelidir.